

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yetmişbirinci İctima

7 . 3 . 1341 Cumartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. ZAPTI SABIK HULÂSASI	196	4. — Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdiriye-	
2. — SUALLER	196	tinin 1341 senesi mart ayı hidematına sarfolun-	
1. — Gümüşhane Mebusu Zeki Beyin; İn-		mak üzere tahsisatı muvakkate itasına dair	
hisar dolayısıyla tüccar yedinde kalacak kibrit-		(1/639) numaralı kanun lâyihası ve Muvaze-	
ler hakkında Maliye Vekâletinden suali.	196	nei Maliye Encümeni mazbatası.	197
3. — EVRAKI VARİDE	197	5. — Öksüz Yurtları Müdiriyeti Umumiyesi	
Lâyhalar	197	1341 senesi bütçesinin mevkii meriyete vaz'ına	
1. — Emlâk ve Temettü Komisyonları		kadar masarifi muvakkate suretiyle altmışbin	
tahsisatları hakkında Kanun lâyihası. (1/643)	197	liranın sarfına mezuniyet itası hakkında	
Mazbatalar	197	(1/640) numaralı kanun layihası ve Muvazenei	
1. — Seyrisefain Müdiriyeti Umumiyesinin		Maliye Encümeni mazbatası.	197
1341 senesi bütçesi hakkında (1/567) nume-		6. — Darülfünun emanetinin 1341 senesi	
ralı kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye En-		bütçesinin mevkii meriyete vaz'ına kadar tahak-	
cümeni mazbatası.	197	kuk edecek hidematına sarfolunmak üzere yir-	
2. — Seyrisefain Müdiriyeti Umumiyesinin		mibeşbin lira tahsisatı muvakkate itasına dair	
sureti idaresine dair (1/566) numaralı kanun		(1/641) numaralı kanun lâyihası ve Muvazenei	
lâyihası ve Ticaret ve Muvazenei Maliye En-		Maliye Encümeni mazbatası.	197
cümenleri mazbataları.	197	Âzayı Kıram muamelâtı	197
3. — Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinin 1341		1. Kayseri Mebusluğuna intihap olunan	
senesi bütçesi hakkında (1/573) numaralı ka-		Zeki Bey hakkında Dördüncü şube mazbatası.	197:
nun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni			198
mazbatası.	197	2. — Harekâtı Askeriye mıntikasında ve	
		Ankara'da teşkili takarrür eden birer İstiklâl	
		mahkemesine reis ve aza intihabı.	198

Evrakı Saire	Sayfa	Sayfa
1. — İrtica harekâtının ret ve takbihi hakkında Atina, Artvin, Akçaabat, Erbaa, Erzurum, İskilip, Burhaniye, Beypazarı, Bor, Tekirdağı, Tokat, Çal, Hafik, Havza, Hopa, Darende, Tarsus, Torbalı, Aziziye, Finike, Ka-	198	rahisarışarki, Gürün, Görele, Giresun'dan mev-ruf telgraflar. 198
		4. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD 198
		1. — 1341 senesi Muvazenei Umumiye Kanununun Lâhiyası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasası (1/506). 198
		A) Maarif Vekaleti Bütçesi : 198:226

BİRİNCİ CELSE

Bed'i Müzakerat; Saat : 1,45

REİS : Reisvekili İsmet Bey

KÂTIPLER : Şeref Bey (Diyarbakir), Hakkı Bey (Van)

REİS — Celseyi açıyorum efendim,

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Zaptı sabık hülâsası okunacaktır.

Yetmişinci İçtima

5 Mart 1341 Perşembe

Birinci Celse

Öğleden evvel Ali Sururi Beyin, tahtı riyasetlerinde inikat ederek zaptı sabık hülâsası kıraat ve kabul ve evrakı varide ait oldukları mahallere havale olundu.

Hadisei isyanın aleyhinde muhtelif mahallerden varit olan telgrafnamelere lâzım gelen cevapların itası tensip edildi.

Badehu, Maarif Vekâleti bütçesinin müzakeresine geçilerek bir müddet müzakereden sonra birbuçukta içtima edilmek üzere celse tatil olundu.

İkinci Celse

Kâzım Paşa tarafından küşat ve Maarif Vekâleti Bütçesinin müzakeresine devam edilerek 228 nci fasıl tadilen 229, 230, 231 ve 232 nci fasıllar aynen kabul olunduktan sonra berayı tenefüs celse tatil olundu.

Üçüncü Celse

Ali Sururi Bey tarafından küşat edilerek Maarif Vekâleti bütçesinin; 233 ncü faslı müzakere ve aynen kabul olundu ve Cumartesi günü içtima edilmek üzere celseye hitam verildi.

REİS — Zaptı Sabık hakkında mütalâa var mı? (Hayır sesleri) Zaptı Sabık hülâsası aynen kabul edilmiştir.

2. — SUALLER

1. — *Inhisar dolayısıyla tüccar yedinde kalacak kibritler hakkında Gümüşhane Mebusu Zeki Beyin, şifahî sual takriri*

REİS — Maliye Vekâletine havale edilmiştir.

3. — EVRAKI VARİDE

Lâyhalar

1. — *Emlâk ve temettü komisyonları tahsisatları hakkında Kanun lâyihası (1/643)*

REİS — Kavanin ve Muvazenei Maliye Encümenlerine tevdi edilmiştir.

Mazbatalar

1. — *Seyrüsefain Müdüriyeti Umumiyesinin 1341 senesi bütçesi hakkında (1/567) numaralı kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası.*

REİS — Ruznameye alındı.

2. — *Seyrüsefain Müdüriyeti Umumiyesinin sureti idaresine dair (1/566) numaralı kanun lâyihası ve Ticaret ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları*

REİS — Ruznameye alındı.

3. — *Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1341 senesi bütçesi hakkında (1/573) numaralı Kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası*

REİS — Ruznameye alındı.

4. — *Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdüriyetinin 1341 senesi Mart ayı hidematına sarfolunmak üzere tahsisatı muvakkate itasına dair (1/639) numaralı Kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası*

REİS — Ruznameye alındı.

5. — *Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesi 1341 senesi bütçesinin mevkii meriyete vaz'ına kadar masarifi muvakkate suretiyle altmışbin liranın sarfına mezuniyet itası hakkında (1/640) numaralı Kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası*

REİS — Ruznameye alındı.

6. — *Darülfünun Emanetinin 1341 senesi Bütçesinin mevkii meriyete vaz'ına kadar tahakkuk edecek hidematına sarf olunmak üzere yirmibeşbin lira tahsisatı muvakkate itasına dair (1/641) numaralı Kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

Âzayı Kiram Muamelâti

1. — *Kayseri Mebusluğuna intihap olunan Zeki Bey hakkındaki dördüncü şube mazbatası.*

REİS — Okunacaktır :

Riyaseti Celileye

Kayseri mebusluğuna intihap olunan Zeki Beyin, mazbatai intihabiyesi şubemizde tetkik ve müzakerelendi. Mazbata zirine ekseriyet kararıyla yazılan Vilâyet Meclisi İdaresinin tasdikinde Kayseri,

Develi, Bünyan kazalarında geçen devrei intihabiyeden müdevver intihap varakalarının kullanıldığı ve mezkûr üç kazada onsekiz adet mazruf rey alındığı ve Develi kazasında sandığın alaturka saat onbirbuçukta küşadına karar verilmiş iken ve henüz reylerini istimal etmemiş dokuz müntehibi sani bulunmuş iken, nisbeti adediye tamam oldu denilerek verilen ikinci bir kararla sandığın açıldığı ve Bünyan kazasında intihap alettevali altı gün imtidat ettirilip tarifati kanuniye dairesinde müntehibi sanilere bir gün tebligat yapılmadığı tarzında üç fıkrayı şamil talih bulunduğuy görüldü.

Kayseri Valisinin talilâtı mezkûreye ait olup, Dahiliye Vekâletine yolladığını ifade eylediği evrakı müsbitte vekâleti müşarünileyhadan getirtilerek mütaflâa kılındı.

İntihabı Mebusan Kanununun 46 ncı maddesinde «Hazır bulunacak ikinci derecede müntehiblerini yedline arkası heyeti teftişiyeye mühürüyle temhir olunmuş bir kıta pusula varılır» diye muharrer olmasına binaen mezkûr kazalarda evvelki intihaplardan kalıp, mahfuz bulunan mühürlü varakalardan ispatı vücut eden müntehibi sani adedince istimal kılındığı ve Develi Kazasında sandığın nisbeti adediye tamam oldu denilerek ikinci bir kararla açılmasının İntihap Kanununun 49 ncu maddesine muvafık bir surette ceryan eylediği ve Bünyan kazasında Nakipzade Ahmet Efendiye (31) ve ihrazı ekseriyet edip mebus olan Zeki Beye (29) rey ki cem'an (60) rey verilmiş olmasına nazaran müntehibi sanilere tebligat yapılmadığı hakkındaki iddianın gayrı varit bulunduğunu ve ancak Bünyan kazasında ârâyı mebhuseden onikisinin gayrı mahtum varaka ile ve Heyeti Teftişiyeye Riyasetine hitaben yazılan bir tahrirata leffen gönderen ve mazeretlerine binaen merkez kazaya gelemediklerini ifade eyleyen oniki müntehibi saniye ait olduğu görülmüştür. Mazruf suretiyle bir rey in Develi kazasında ve oniki rey in Bünyan kazasında verilerek dahili hesap edildiği ve Kayseri'de verilen beş mazruf rey in hini tasnife keenlemeyekûn adedilerek imha kılındığı evrakı müsbitte tetkikatından müsteban olmuştur. Binaenaleyh talilâtı mesrudeden yalnız mazruf rey itası keyfiyeti vaki olup, gerçi müntehibi evvelerin müntehibi sanileri intihapta mazeretleri vukuunda mazrufen reylerini göndermelerine İntihap Kanununun 40 ncı maddesinde sarahat mevcut ise de Mebus intihabın-

da müntehibi sanilerin reylerini bizzat hazır bulunarak vermeleri mukteziyatı kanuniyeden bulunmasına binaen salıfüzükir onüç mazruf reyini tasnifinde muteber addedilmesine mahal yol iken, Heyeti Teftişiyeye İntihap Kanununun 40 ncı maddesi ahkâmı derpiş olunarak kabulu cihetine gidildiği anlaşılan bu muamelenin mezkûr onüç reyini Zeki Beyin lehine tamamen istimal olunduğu farz edildiği takdirde bile Zeki Beyin, «178» Ahmet Efendinin «132» rey kazandıklarına göre bu onüç reyini Ahmet Efendi reyine ilâvesi halinde dahî mumailleyh Zeki Beyin, «165» ve Ahmet Efendinin, «145» rey kazanarak gene Zeki Beyin, ihzârı ekseriyet etmiş olduğundan ve o kazalar müntehibi sanilerinin nispeti adediyesi kanunen tamam bulunduğundan talilâtı mephusenin bir güne esbabı feshiyeyi mutazammun olmadığına şubemizcâ ekseriyetle karar verilerek heyeti umumiyeye arz olunur.

Dördüncü Şube Reisi
Konya Mebusu
Musa Kâzım

REİS — Kayseri Mebusluğuna İntihap buyrulan Zeki Beyin, mebusluğunu kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Zeki Bey Kayseri Mebusluğuna kabul edilmiştir.

2. — *Harekâtı Askeriye muntıkasında ve Ankara da teşkili takarrür eden birer İstiklâl mahkemesine reis ve aza intihabı.*

REİS — Geçen de kabul buyurulan İstiklâl Mahkemeleri Kanununun birinci maddesine tevfiikan İntihaba başlıyoruz. Bu İntihap bittabi reyî hafi ile olacaktır. Reis, Müddeiumumî, üç aza İntihap edilecektir. Azanın ikisi, azayı aslıyedir; birisi İhtiyattır.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Reis Bey! Teşkilâtı Esasiyeye mugayir salâhiyet verildiğinden biz İntihabata İştirak etmeyeceğiz.

KADRİ AHMET BEY (Siverek) — Kim?
MUHTAR BEY (Trabzon) — Tarakkîperver Fırkası.

REİS — İntihabata İştirak etmemesi mesellesi rey vermemekle tahakkuk edecektir. (Reyler toplanmaya başlandı.)

Efendim! Müstenkif kalacak arkadaşların nisabını tayini için mahallerinden müstenkif diye işaret vermeleri lâzımdır. Nizamnamemiz böyledir. Reye İştirak etmeyecekler, müstenkif diyeceklerdir. Yahut buradayız diyeceklerdir. Her halde mevcudiyetlerini İhsas buyuracaklardır, sükût etmekle olmaz.

FAİK BEY (Ordu) — İştirak etmiyoruz.

FERİDUN FİKRİ BEY (Dersim) — Pekâlâ (Baştan okunsun sesleri) (İstihali âraya devam olundu.)

REİS — İstihali âra hitam buldu, reylerini istimal etmeyen rüfeka reylerini istimal buyursun. (Avni Bey Bozok, Süleyman Sırrı Bey Bozok, Muhtar Bey (Trabzon, Şükrü Bey Biga, Ziya Bey Sivas Münir Hüsrev Bey Erzurum, tasnifi âraya memur edildiler.)

Tasnifi âra neticesine kadar Ruznamemizde bulunan Maarif Vekâleti bütçesine başlıyoruz.

Evraki Saire

1. — *İrtica harekâtının ret ve takbihi hakkında Atina, Artvin, Akçaabat Erbaa, Erzurum, İskilip, Burhaniye, Beypazarı, Bor, Tekirdağ, Tokat, Çal, Hafik, Havza, Hopa, Darende, Tarsus, Torbalı, Aziziye, Fenike, Karahisarı Şarki, Gürün, Görele, Giresun'dan mevrut telgrafnameler.*

REİS — Vardır, Divanı Riyasetten münasip cevaplar yazılacaktır.

4. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

1. — 1341 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu Lâyihası :

A) MAARİF VEKÂLETİ BÜTÇESİ :

REİS — Fasillara devam ediyoruz.

Fasıl	Lira
234 Yüksek ve Orta Mektepler Masarifi	1 958 632

RAHMİ BEY (Sivas) — Efendim! Bendeniz bu fasılın bir maddesi hakkında Vekili muhteremden bir ricada bulunacağım. Dört ay evvel muallim mektep-

lerinde ufak bir hareket başlamıştı. İstanbul ve Ankara Muallim Mekteplerinden başlayan bu grev hareketi yavaş yavaş diğer Muallim Mekteplerine de sirayet etmişti. Gazeteler bundan uzun uzadıya bahsetmişlerdi. Tam bu hareketin fevkalâde ziyadeleştiği, ateşin saçağı sardığı sırada sabık Maarif Vekili Muhterem Şükrü Beyefendi Vekâlet sandalyesini işgal etti. İlk tedbir olmak üzere mekteplere bir tebliğde bulundu. Bu harekete İştirak eden efendilerden nedamet edenlerin kabahetleri affolunacağı ve hareketlerinde ısrar edenlerin kayıtlarının terkin edileceği

tebliğ olundu. Talebe hareketlerinde devam ettikleri için kayıtları terkin olundu. Bilâhara Şükrü Beyefendi bu hareketin esbap ve avamilini tetkik buyurdu; kendisinde hâsıl olan bir kanaat üzerine efendileri tekrar affederek mekteplerine kabul etti. Yalnız müşevviklerin, 5 - 10 efendinin kaydı terkin edildi. Şimdi bendenizin ricam başlıyor. Şükrü Beyefendide başlıyan kanaat iyi bir kanaat idi. Gösterilen müşevvikler son sınıfın birinci ve ikincileri idi. Bunlar mektepten tardedilmek cezasına mahkûm oldular. Aynı sebep onlar hakkında da vâki olduğundan kendilerinden rica ediyorum. Bu efendilerin üç aydan beri mekteplerinden mahrumiyetini kâfi görerek tekrar mekteplerine kabullerine müsaade buyursun. Bu sayede memleketimiz 10 - 15 muallim kazanmış olacak, Ricam bundan ibarettir efendim.

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Efendim! Vekil Bey geçen gün arkadaşların sözlerine mukabele ederlerken, ya bir zühul eseri olmak üzere veya hut benim pek ehemmiyet verdiğim meselelere alâka beslememek dolayısıyla sükût ettiler. Mekteplerde, hassaten İmam - Hatip Mektepleri ile Muallim Mekteplerinde, programlar çokca hıfsısışha, sağlık dersi konulmasını söylemiştim. (Heyeti Umumiye müzakeresi mi sesleri.)

REİS — Hilmi Bey: Fasil müzakeresidir, heyeti umumiye değil.

TUNALI HİLMİ BEY (Devamla) — Fasil müzakeresidir. Eğer fasil müzakeresi olmamış olsaydı, geçen seferde söylememekliğim icap ederdi. Halbuki arkadaşlar uzun uzadıya söylemişlerdi. Bir milletin kurtarılmasını istiyorum ve bizi kurtaracak olan ancak...

REİS — Hilmi Bey! Sadet fasıllardır, rica ederim.

TUNALI HİLMİ BEY (Devamla) — Sadetteyim efendim. Müsaade buyurulur mu? Bir misal var. Yatı mekteplerinde katıyen çocuklara saat dörtte, peynir ekmeğe olsun verilmiyor. Bu, buraya ait değil midir? Diğerleri de böyledir.

Efendim! Bu vesile ile Vekil Bey'e bunu da söylüyorum. Yatı mekteplerinde çocuklara öğleden sonra ikinci üzeri herhalde bir kahvaltı verilmelidir. Bu çocukları hatta ahlâksızlığa bile sevk ediyor, artan ekmeği sofradan koynuna sokup kaçanlar da bulunuyor. Sonra bir de erkek mektebi, kız mektebi deniyor. Efendiler! Erkeğin mukabili kadındır, oğlanın mukabili kızdır.

BESİM ATALAY BEY (Aksaray) — Kadın değildir, dışıdır. İyi belle.

TUNALI HİLMİ BEY (Devamla) — Erkeği hayvan olarak ele alacak olursanız mukabiline de dışı dersiniz. İnsan olarak alırsanız kadın dersiniz. Kızın karşılığı oğlan vardır. Oğlan mektebi demelidir. Ama bundan başka türlü mana çıkarmış; zaten o saçma uydurma dil değil midir ki, bizim en güzel kelimelerimizi öldürdü gitti. Sonra 25 000 oğlan, 25 000 de kız öksüzü toplarım İstanbul'da Selimiye kışlasına vesaireye vesaireye yerleştiririm ve bunu mutlak surette yapmalı dedim. İki noktai nazardan, biri muallimsizlik noktai nazarından ikincisi cehaletin, bilhassa sıhhat dersleri itibariyle, milletin sıhhati kurtulmak itibariyle bunun elzemiyetinden bahsettim. Cevap vermediler, sükût ettiler. Bütçede bir takım bilhassa Maarif Vekâletine yakışmıyacak olan yanlışları sükûtla geçiyorum, fakat gene hatırlatıyorum. Sonra efendim, millete sıhhatin, hayatın, makinenin, medeniyet asarının ve vasıtalarının ne olduğunu öğretmek için, yalnız çocuklarımızı terbiye ile değil, halk terbiyesine de başlayabilmek, 25 - 30 seneden beri tahayyül ettiğim bir mektepten bahsettim. O da Göçebe konferansçılar mektebi. Siz isterseniz seyyar deyiniz. Bu mektebe dair beyanatta bulunurken dedimki; bu memlekette hiç olmazsa kız ve oğlan muallim mekteplerinde, İmam ve Hatip mekteplerinde bir sine macılar, konferansçılar dersi bulunsun ve bunlar memlekette yer yer dolaşsınlar, gezsinler, halk terbiyesi cihetine gitsinler. Arkadaşlar, Abdullah Azmi Efendiye vesair arkadaşlar, Karesi Mebusu Vehbi Bey arkadaşına şükranımın dünya durdukça tükenmeyecek, ölsem gene tükenmeyecek ve daima artacak olmasını burada zikretmeye mecburum. O arkadaşların takrirleri sayesinde ki, yıllardan beri bu aciz arkadaşınızın, asırlardan beri Türk Milletinin beklediği bir emel vücuda gelmiştir. O da, Kur'anın Türkçe tercümesidir efendiler. Millet Meclisi burada bu kararı verirken, diğer taraftan Diyanet İşleri Riyasetince intihap edilmiş olan kitapları yoklayacak olursanız, imam - hatip mektebinde görürsünüz ki, hadis Türkçe okunur. Binbir hadisi intihap etmişler, bunu Türkçe olarak tedris ediyorlar. Halbuki Kur'anı Kerimin tefsiri Arapça okunur efendiler. Geçen gün şükranla bahsettiğim gibi .

REİS — Rica ederim! Bu, maarife müteallik midir?

TUNALI HİLMİ BEY — Evet. Maarife mütealliktir. Çünkü sözlerim kitaba taallük ediyor. Geçen

gün söylemedim, o fasıl maaşa taallük ediyordu. (Devam sesleri.) Arkadaşlar, küçüklüğümden beri beslediğim bir fikri, bir emeli matbu programımda iki satırla görürsünüz. Rumeli, Anadolu'nun medreselerinde bütün tedrisat Türkçe okutuluyor.

TALÂT BEY (Kângırı) — Efendim! Bu fasılda böyle bir şey yok.

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Allah Allah efendim! Zatı Âliniz maarife mensupsunuz. Fakat tetkik buyurmadınız mı?

BESİM ATALAY BEY (Aksaray) — Buyurmadım.

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Bu âciz arkadaşınız hasta hasta gitti de orada oturdu, saatlerce kitap dilendi, hepsini okudu. Evet Rumeli, Anadolu medreselerinde din dili Türkçedir. Yalnız hâdis, Kur'an Arapça olarak tedris ediliyor diye yazmışım. Halbuki burada görüyorum ki, Celâliye denilen tefsiri Arapça olarak tedris ediyorlar, bu nasıl olur? Hâdis Türkçe, öbürü Arapça. Çocuklar zaten Arapçayı öğrenemezlerki. Esasen bizim ülemamız Arapçayı bilmezler, ülemamızın itikadı, Arapça yalnız okunur, fakat söylenir bir şey değildir.

MUSTAFA FEYZİ EFENDİ (Konya) — Tercüme-yi nasıl yapacağız?

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Şimdi arkadaşlar! Bendenizin düşündüğüme göre bu Celâliye tefsiri süratle Türkçeye çevrilerek...

MAZHAR MÜFİT BEY (Denizli) — Celâliye tefsiri ne imiş?

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Efendim! Bunu Türkçeye çevirirler, gelecek seneye yetişirler. Faakt diğer taraftan da bir heyet ana diline - saçmasapan uydurma Türkçe değil - doğrudan doğruya tebdil eder ve İmam Hatip mekteplerinde tedris olunur. Binaenaleyh bunun kabulünü teklif ediyorum.

REİS — Başka söz isteyen var mı? (Müzakere kâfi sesleri) Efendim! 235 nci fasılın yekûnu olan 1 958 632 lirayı...

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Reis Bey takririm vardır.

REİS — Efendim! Takririniz masarifin tezyit veya tenziline ait değildir. Efendim! 1 958 632 lirayı kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
235 Masarifi müteferrika	142 935

HALİT BEY (Kastamonu) — Efendim Burada dördüncü maddede, memaliki ecnebiyede Türk tale-

belerinin tahsil masrafı vardır. Elyevm Maarif Vekâleti tarafından - bütçe mucibince - masrafları temin edilen Avrupa'da ne kadar talebemiz vardır, nerelerdedir, ne tahsil ediyorlar, bunlar kimin nezareti altındadır, başlarında müfettiş var mıdır?

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Arkadaşlar! Avrupa'da tahsil etmek üzere olan 53 talebemiz vardır. Bunların teftişine Zeki Mesut Bey isminde bir zat memurdur. Bu zat merkezi Berlin olmak üzere teftiş vazifesi ile meşguldür. İcap ettiği gibi çalışıyor, talebeyi teftiş ediyor. Tek bir müfettişin, bir kısmı Almanya'da bir kısmı Fransa'da bulunan talebeyi lüzumu olduğu kadar gözetim altında tutamayacağını düşünerek bir müfettiş daha göndermek niyetindeyiz. Bu suretle beyefendinin suallerine cevap vermiş oldum. Arzu buyururlarsa talebenin isimlerini, tahsil ettikleri ilimleri ve hangi şehirlerde bulduklarını ayrı ayrı zikredeyim.

ZEKİ BEY (Gümüşhane) — Ne gibi tahsilde bulunuyorlar, anlasak iyi olur. (Lüzum yok sesleri)

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Ahmet Ferit Efendi...

ZEKİ BEY (Gümüşhane) — Müfredata lüzum yoktur.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Ne tahsil ediyorlar öylemi? Arz edeyim. Tıp kimyayı sınaî - şehir şehir yazıldığı için bazılarını tekrar etmek mecburiyetindeyim - Ayrıca gene tıp, mimarlık, tıp, resim, makine, sanayii nefise, mimarlık, mimarlık, kimya, mühendislik, tıp, orta tahsil için gönderilmiş bir efendi, musiki, ulumu tabiiye, resim, ulumu hukukiye ve siyasiye, tıp, tabiiyat, tıp Janjak Rusa Müessesesinde bir efendi terbiye, terbiye, iki efendi de terbiye-i bedeniye tahsil ediyorlar.

HALİT BEY (Kastamonu) — Bunlar hükümet hesabına tahsil ettiğine göre bu, (53) efendinin kaç tanesi köylü çocuğudur. Yani halk tabakasına mensuptur. Kaç tanesi memur tabakasına ait vesaire evlâdıdır?

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Beyefendi! Sualî âlinizin bu kısmına derhal cevap vermek imkânı yoktur. Elimdeki notlarda bu cihet tasrih edilmemiştir.

HALİT BEY (Kastamonu) — Bunlara ne maaş veriliyor? Gazetelerde bazı şeyler görüyoruz. Billhasna bunların idarede müşkülât çektiklerini yazıyorlar. Bu vaki müddir, yoksa bu maaş kâfi midir?

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Arz ediyorum. Bazı memleketlerde ezümle Almanya'da pahalılığın mütemadi artması neticesi talebenin bir kısmı müşkülât içindedir. Bunun için lâzım gelen tedbirleri alıyoruz, onların tahsisatı arttırılacaktır. Arz ettiğim (53) talebe şimdi Avrupa'da mevcut olanlardır. Bundan başka bu sene göndereceğimiz diğer talebe vardır ki, onlar da müracaat edenler arasında imtihan ile intihap edilecektir ve adetleri üblâhara taayyün edecektir.

REİS — Başka söz isteyen var mı? (Müzakere kâfi sesleri)

RAHMİ BEY (Sivas) — Efendim! Geçen sene bu faslın harcırah maddesinde 25 bin lira vardı. Bu para kifayet etmedi, bilâhara tahsisatı munzama da alındı ve zannediyorum ki, daha bir çok harcırahi verilmiş memur ve muallimler vardır ve hatta iyi bilirimki, bir kısım muallimler de harcırahsız gönderilmiştir. Binaenaleyh Vekil Beyefendiden çok rica ederim, bu sene her halde harcırah maddesindeki fasıldan çok sarfetmesinler. Sonra bu harcırah faslındaki meblâğı aşağıdaki maddeye, müfettişler maddesine korlarsa daha ziyade istifade ederler. Çünkü müfettişlerimiz daha çok gezerler. Bendeniz harcırahta biraz fazla israf edildiğini arz etmek için bir misal arz edeceğim. Bir mektep müdürüne tesadüf ettim. Bu efendi on, onbir yere tahvilli memuriyet etmişti. Kendisine niçin seni böyle pek uzak yerlere gönderdiler diye sordum. Efendi ben bir şey değilim, bir refikamla çocuğum var, bir arabaya atlar giderim. Fakat siz mebus olduğunuz için biraz bütçenizi düşünmeniz lâzımdır dedi. Neden dedim. Ben evvelce bir vilâyet dahilinde bir yere gönderildim, bir ay orada ifayı vazife ettim, oradan buraya geldim, buradan da başka bir yere gönderiliyorum, en uzak yere, dört ayda üç yer değiştirdim. (4) ay zarfında üç yer değiştiren bu efendinin maaşını düşündüm (30) lira eder. Dört ayda maaş almış olsaydı 120 lira ederdi. Tahsisatla 360 edecekti. O efendiye sordum, bu üç yerdeki harcırahınız ne tutuyor dedim. (1 600) lira küsurdur dedi. Binaenaleyh biraz insaf etmek lâzımdır. Bunu veren milletin de biraz vaziyetini, vaziyeti maliyesini düşünelim ve harcırah sarfiyatına dikkat edelim.

YAHYA GALİP BEY (Kırşehir) — Siz dört ayda kaç vekil değiştirdiniz Beyim.

REİS — 235 nci fasıl hakkında başka mütalâa yoktur. Bu faslın yekünü olan 142 945 lirayı kabul

edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

Fasıl

Lira

236 İnşaat ve tamirat ve levazımı der-
siye ve tesiskiye 285 000

REİS — Mütalâa var mı efendim?

HALİT BEY (Kastamonu) — Sual soracağım efendim! Mekteplerin inşaat ve tamiratına geçen sene 350 bin lira konmuştu. Bu sene bir şey konmamış, acaba neden? Geçen sene Meclisi Âli beş milyon liralık tahsisat vermişti. O meyandan mı verilecek acaba? Biz görüyoruz ki, tamirata ihtiyaç vardır. Maarif bütçesinden bu fasıl kaldırılırsa olmaz.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Efendim! Ayrı bir kanunla üç sene zarfında sarfedilmek üzere (900) bin lira verilmişti. Bundan dolaydır. Bir ricada bulunacağım : İnşaat ve tamirat faslında gördüğümüz 285 bin liradır. 25 000 lirasının hars kısmına naklini istihdam ediyorum. Geçen günkü maruzatımda memlekette harsa ait olan eserlerin, vesikaların bizim tarafımızdan toplanmaması neticesi, ecnebilerin eline geçtiğini tafsilâtıyla arz etmiştim. Arkadaşlarım takdir buyurlarkı; ekseriyeti azimesi geçmiş asırlara ait olan bu asarın birim daha yapılması muhaldir. Halbuki uzun müddet bunların bir kısmı başka memleketlere intikal etmiş olmasına rağmen, halen nAadolunun muhtelif köşelerinde ve bilhassa İstanbul'da bir takım yığılgârlar daha mevcuttur. Eğer hars kısmına arz ettiğim, (20) bin liranın nakline müsaade buyursanız - biz de fiyatlar el'an gayet ucuzdur - geri kalanları satın alalım, müzelerimize koyalım, tâ ki, ecdadın bu bediaları kurtarılmış olsun.

İHSAN HÂMİT BEY (Ergani) — Efendim! Muhterem Maarif Vekili Hamdullah Suphi Beyefendinin fikirlerine iştirak edemem. 236 nci faslın esbabı mucibesini okuduğumuz zaman, mekteplere lâzım olan levazımı tedrisiye için ekalli iki milyon liraya ihtiyaç olduğu gösteriliyor. Bu ihtiyaç karşısında ancak 280 bin lira ayırabilmişken, ondan da 20 bin lirsını ayırıpta başka bir yere vermek doğru değildir. Biz mekteplerimizde katıyen ameli tedrisat gösteremiyoruz. Almanların üç ay zarfında gösterdikleri hesap dersini, biz üç senede gösterebiliyoruz. Heyeti Celilenizden soruyorum; hangimizin dimağında İdadide, Rüştide okuduğumuz derslerden intiba kalmıştır? Onun için, ameli ders gösterilmediği için, biz bunun miktarını azaltacağımıza 285 bin lirayı 400 -

500 bin liraya çıkarmak lâzım gelirken, bundan 20 bin lira çıkarmayı katıyen muvafık bulmuyorum. Hars için başka yerden para buluruz.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — O vakit Maliye Vekili itiraz eder.

MUVAZENİ MALİYE ENCÜMENİ NAMI-NA ŞEREF BEY (Diyarbakir) — İhsan Beyin söylediğini bendeniz Encümen namına söyleyecektim. Künsüye gelmeye lüzum görmedim.

REİS — Demekki Encümen, yirmibin liranın tefrikiğini kabul etmiyor.

ŞEREF BEY (Diyarbakir) — Evet efendim.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Mebus efendiler! Hars maddesine 20 bin lira ilâvesi için 70 - 80 imza ile verilmiş bir takrir vardır. Fakat bendeniz Maliye Vekili muhtereminin ilâve hakkındaki noktai nazarını öğrendim. Kendileri bütçenin umumî vaziyeti noktai nazarından ilâveye taraftar olmadıklarını söylediler. İhsan Hâmit Bey levazımı tedrisiye için 2 milyon liraya ihtiyaç olduğunu iddia ediyorlar. Haklarına ben de kaniim. Fakat acaba Maarif bütçesinin hangi rakkamı üzerine parmağınızı korsanız ve hakiki ihtiyaç nedir سوالini sorarsanız, burada mevcut rakkamları bir milyon, iki milyon yükseltmek ihtiyacını duymazsınız? İnşaat faslını alınız, memleketteki mekteplerin vaziyetini düşününüz, acaba kaç milyon liraya lüzum vardır? Mektep yapmaya mecburuz, buna kaç milyon tahsis etmek lâzımdır? Bütün bütçemizde bir tek madde var mıdır ki, ihtiyacı hakiki mevzubahis olduğu vakit bu önünüzdeki rakamlarla icap ettiği gibi gösterilmiş olsun. O halde yalnız mümkün olan mevzubahistir.

Üzerine dikkati âlinizi ~~celbedeceğim~~ mühim bir nokta vardır: Anadolunuz, eski Anadolunuz baştan başa bir sanat memleketi idi. Yalnız çini yapan merkezleri onsekizi geçiyordu. Eski Anadolunuzdaki halıcılık merkezlerinin isimlerini birer ibrer hatırlamanızı rica edeceğim. Halıcılık merkezlerinin isimleri, vaktiyle en büyük şöhreti haziz olan bu isimler, bugün hemen hemen hatta bizim tarafımızdan unutulmuş gibidir. Anadolu gibi tarihi sınaatte belli başlı bir mevkii olan koca bir memleket bu hale düşdükten sonra, yeniden halıcılığı uyaandırmak istediğiniz vakit, eski örnekleri nereden bulacaksınız? Bir misal arz edeceğim. İstanbul'da yalnız Amerika piyasasına halı sevkededen bir müessesemiz vardır; Talât Bey Müessesesi. Onu memleket bilmez, matbuat bilmez. Bu müesseseyi bilenler onunla hali temasta

bulunan 8 - 10 kişiden ibarettir. Niçin memleket onu bilmez? Çünkü Talât Bey müessesinin yaptığı halıyı satınalmak için, bizim malî takatimiz yoktur. Fransa onun mallarını almak için kâfi derecede zengin değildir. Londra piyasası biraz satınalıyor. Talât Bey fabrikasının müşterisi Amerika piyasasıdır. Bu müessesemizin halıları, seccadeleri Amerika piyasasında Acem halılarını yenmiştir.

Bu müessesede eski Anadolu halılarına tesadüf ettim. Eski bir Lâdik, eski bir Gördes, eski bir Kula, eski Bergama vesaire yığın halinde duran bu son örnekleri, bir Amerikalı gelip sekiz on lira vererek kaldırdıktan sonra, memleketin tarihi sanatında harikülâde bir mevkii olan bu nefis eserleri bir daha nereden bulup getireceksiniz? Soruyorum, yalnız İstanbul'da onbeş onaltı cins demir döğerlerdi. Kalemtraş, bıçak, kama, kılıç, bütün o demir işleri kaybolmuştur. Ustaların fildişi ile yaptıkları işler şayanı hayretti.

Kur'anı Kerimleri, o cildi, yazısı, tezhibi her biri ayrı ayrı bir bedia olan kitaplarımızı ecebiler Kur'anı Kerimleri camekânların içerisine koydular, bizim unuttuğumuz kıymetleri bize öğrettiler. Biz de şimdi gidip onların memleketinde valihane seyrediyoruz. Sayısız kıymetler vesikâlar, bütün bu hayretengiz hüsün enmuzeçleri, böyle muhaceretlerinde devam ederlerse, onları bir daha geri getiremezsiniz. Onun için istirham ediyorum. Son kalan eserleri olsun toplamaya müsaade buyurunuz.

Şahsî bir misal daha ilâve edeyim. Bendenizin beş sene evvel bir Museviden üç liraya aldığım çinileri, benden geri almak için eski sahibi kırkbeş lira veriyor. Bunların üzerinden on onbeş sene daha geçsin, zaten seneleri tevkif etmenin imkânı yoktur, bunlar hergün birçok sebeplerle eksiliyor. Mazi hürmetiyle, millî muhabbetle cedlerin yadigârlarına muhabbetimiz, alâkamız arttıkça, kaybettiklerimizin acısı kalbimizde daha derin olacaktır diye size büyük ihtiyacı arz ediyorum. Ricamı kabulden ilerde nadim olmanız.

İHSAN HÂMİT BEY (Ergani) — Hissimizi galeyana getirdiniz, biraz da dimağımızı tenvir ederse- niz iyi olur. Geçen sene levazımı dersiyeye için 600 bin lira tahsisat vardı. Bu tahsisat indirile indirile, 285 bin liraya indirildi. Faslı ayırdır, fakat bunun içinde tamirat da vardır. Bu, 285 bin lira ile hem mekteplerin tamiratının hem de elvazımı tedriyesinin hiç olmazsa onda birinin temin edileceğine söz veriyor musunuz?

REİS — Tamirat dahil değil.

İHSAN HÂMÎT BEY (Devamla) — Tamirat da hildir efendim.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarısahip) — Esbabı mucibe mamulünbîh değildir. Mamûlünbîh olan maddenin kendisidir.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHÎ BEY (İstanbul) — Arkadaşlar! Bu bahis üzerinde maruzatımı çok uzatırsam fazla olur ve sizi sıkıram diye korkuyorum. Emin olabilirsinizki, çok acı bir bahis üzerindeyiz. Yalnız yüz seneden beri Türk memleketi bu noktadaki lâkaydimiz neticesi ne kaybetmiştir? Buna dair kendi gözlerimle gördüklerimi ve kitaplarda okuduklarımı madde madde arz etsem dilhun olursunuz. Fakat muarızlarımızın gari bir itiyadı vardır. Ben ne vakit bir noktayı müdafaa etsem, diyorlarki, hissemize dokundunuz. Şarkı okumuyorum, şiir söylemiyorum, edebiyattan bahsetmiyorum, ağlamıyorum neden hissinize dokunuyorum? Size tarihten bahsediyorum. vesaik zikrediyorum, isimler söylüyorum. Hissinize dokunursam bu, meselenin, bahsin kendi tesirinden dolayıdır. Yoksa hissinize dokunmak için ne musikiye ne şiire ne şarkıya müracaat ediyorum. Mektepler yani, çocuklarımızın terbiyesi mevzubahis değil mi? Mekteplerimizi tamir edeceğiz, ben pekiyi hatırlıyorum. Muhtelif hatipler bu kürsüde birbirlerini takibettiler ve çocuklarımızın ahlâkî terbiyesinden, ruhundan, seciyelerinden bahsettiler. Size iddia ediyorum ki, eğer Türk çocuklarını seciyeli, milliyetperver, vekâr sahibi olarak yetiştirmek istiyorsanız, kalplerinde mâzinin hürmetini en yüksek dereceye çıkarınız. (Doğru sesleri) Bilsinlerki, sanatta ve âlelûmum medeniyette büyük mevkii olan bir milletin evlâdıdır. Onlara bu fikri vermek için bu yadigârlardan daha kıymetli bir şey yoktur. Eski bir cildi, ben Türk çocuklarının gözü önüne koyduğum zaman, onlar, babalarının asaletlerini, zevklerini, ince ruhlarını hissettiler ve öğrendiler: Büsbütün boşalmış, çöl haline geçmiş bir memlekette Türk çocuğunu yetiştirirken, mâzi hürmetini nasıl vereceğiz? Bir milletin büyüklüğünü nasıl öğreteceğiz? Hissî mâzi bu yadigârların içerisinde. Avrupa' da müzelerle verilen ehemmiyetle, memleketimizde verilen ehemmiyet arasında ufak bir mukayeseye imkân var mıdır? Onlar yalnız kendilerine ait asarı toplamadılar, Polenezya vahşilerinin yaptıkları eşyayı müzelerinin içerisine koydular. Tâ ki, edvarı beşeriyet birbirini nasıl takibetmiştir, bunları, eserler karşısında gençler ve memleket öğrensin diye.

Biz memleketimizi terkettikten sonra yabancı yerlerde, memleketimizle, onun mâzisi ile karşı karşıya geliyoruz.

Demek mâziyi bulmak için memleketten çıkmak lâzım. Bu fecaati tasavvur eder misiniz? Buna razı mısınız? Emin olunuz ortada kalanlar, son eserlerdir. İstirham ederim, istediğim lâşeydir. Bunu kabul buyurunuz (Veririz sesleri)

REİS — Rahmi Beyefendinin bir suali var.

RAHMÎ BEY (Sivas) — Beyefendi! Fikrinize tamamen iştirak ediyorum. Hars için yirmi bin lira değil, ellibin lira verilmesine razıyım. Yalnız İhsan Hâmit Beyefendinin fikirleri de pek doğrudur. Levazımı dersiye faslından alıp buraya sarfetmek muvafık değildir. Bendeniz bir fasıl göstereyim, zannederim ki bunu kabul edeceksiniz. Bu fasıl tahsisatı fevkâlâdeyi şehriyedir.. Geçen sene 2 090 580 lira idi. Bu seneki 2 146 109 liradır. Buradan 46 bin lira ayırmakta kabildir. Zatiâliniz istiyorsanız, tensip ederseniz 46 bin lira da alabilirsiniz. Varsın hars da müstefit olsun. Zannederim ki bununla maksat hâsil olacaktır.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHÎ BEY (İstanbul) — Bendeniz o fasılın müsait olduğunu bilmiyorum.

Bir hakkı tenkis etmiş olmayalım. Benim teklifimi kabul ederseniz daha iyi olur, minnettar kalırım.

TAHSİN BEY (Aydın) — Sual soracağım efendim. Bundan bir müddet evvel Abdülhamidin satılan kütüphanesi meyhanında bulunan el yazısı ile yazılmış dörtüüz bu kadar, nevadirden olan kitapların, İngilizler tarafından alındığını gazeteler yazdılar. Malûmuâliniz, Abdülhamidin bütün nüfuz ve kuvvetini sarfederek topladığı bu kitaplar kim bilir nelerden bahsediyor? Bunlar asarı nadiredendir. Bunların satıldığından Maarif Vekâleti haberdar olmadı mı? Bunlar millî bir hazinedir. Bunları memleketimizden çıkarmamak ve satınalmak için vekâlet hiçbir teşebbüste bulunmadı mı? Bulundu ise niçin memleketimizden çıkmasına imkân bıraktı? Bunu anlamak istiyorum.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHÎ BEY (İstanbul) — Efendim! Aydın Mebusu muhteremî Tahsin Beyefendi, Abdülhamide ait kütüphanenin birçok kıymetli kitaplarını ne olduğunu sordular. Bu kütüphane doğrudan doğruya Darülfünuna naklolunmuştur. İçinde murassa, fevkâlâde kitaplar vardır ve muhafaza için icabeden tedbirler alınmıştır. Bunlar muhafaza altındadır.

TAHSİN BEY (Aydın) — Demek dört yüz şu kadar kitabın İngilizlere satıldığı yalanmış?

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Yalandır, müsterih olabilirsiniz. Arkadaşlar! Bir defa daha dikkati âlinizi rica ediyorum. Tahsisatı fevkâlâdeden tenzilât, erbabı istihkak aleyhine bir karar olmasın? (Değil sesleri)

KÂZİM VEHBİ BEY (Ergani) — Mazbata Muharriri için ne diyor efendim?

AHMET REMZİ BEY (Gaziantep) — Efendim! Hars için bir miktar tahsisatı levâzımı tedrisiyeden kesmek, mektepleri âtlı bırakmak demektir. Filvaki yirmibin lira bir şey değildir. Fakat bütün mekteplere tevzi ediniz, gayet ehemmiyetlidir. Mektep biliyoruz ki içinde talebe var, sırası yoktur. Mektep bilirizki, muallim var, levazımı dersiyesi vesairesi yok. Binaenaleyh bu bahis bitmiştir. Başka fasıldan nakliyat yapılmak, tenzilât yapılmak şüphesiz bir hesaba mütevakkıf olmalıdır. Tahsisatı fevkâlâdeden tenzilât yapılmak eğer eshabı maaşın hakkı ise ve noksan yazılmış ise, bittabi ilerde zarurî olarak tahsisatı munzama isterler. Bu fasıldan hars maddesine para ilâve etmek daha muvafıktır. Bu hususta arkadaşlarda bir takrir vermişlerdir. O fasıl geldiği zaman müzakere edilir. Şimdi mesele yoktur. (Reye sesleri)

ZEKİ BEY (Gümüshane) — Efendim! Burada şimdi mesele başka şekilde girdi. tahsisatı fevkâlâdesi şehriye, bizim bildiğimiz bütçede maaş alanların maaşı aslıları üzerine zammedilen tahsisatı şehriyedir. Esasen Muvazenei Maliye Encümenince veyahut devairi aidesince fazla olarak buraya konulmuş bir paramı vardır? Bundan o mânâ çıkıyor. Çünkü şimdi herhangi bir fasılın parasından tasarruf edilerek buraya para vermek, meseleyi o arzu ettiğimiz şekilden çıkarıp büsbütün fena bir şekilde, bir çığıra sokmak demektir. Biz istiyoruz ki herhangi bir şekilde memleketin asarı nafiası için verilecek bir para, bu muallimlerin maaşından tasarruf edileceğine, ya doğrudan doğruya Heyeti Celile yüz bin lira, kırk bin lira, yirmi bin lira ne ise, hangisini kabul ediyorsa etsin, bunu versin veyahut bunun 285 bin liralık fasılın kabulü lâzım. Böyle olmayıp da memurine verilecek maaşattan tasarruf ederiz, şuraya iki muallim göndermeyiveririz, burası münhal kalsın, o suretle burada fazla tahsisat kalır denirse, bu muvafık değildir. Vekil Beyefendinin teklif ettikleri veçhile 285 bin liradan bu paranın kabulünü rica ediyorum.

ŞEREF BEY (Diyarbakir) — Efendim! Tahsisatı fevkâlâde tam maaşa göre bilhesap konmuştur. Yani tahsisatı fevkâlâde oniki aylık maaşın mukabilidir. Yirmi bin lira ile bu yekûn hiçbir şey aksamaz.

RAHMİ BEY (Sivas) — Efendim! Bendeniz hesap ettim bunun içinde ücurat da dahildir. Ücurat için olan kısmı tenzil edince para artıyor efendim.

KÂZİM VEHBİ BEY (Ergani) — Efendim! Bu ifadeye nazaran kadroda tasarruf yapıldığı, yani memlekette birçok muallimlerin münhal olduğu gibi bir şey anlaşılıyor. Memleketin her tarafına tevzi irfan etmeye mecbur olduğumuz bir devrede, nasıl oluyor da bu kadar münhalât bırakılıyor? Yani Maarif Vekâleti bu kadar münhalâtı doldurmak için ne gibi bir teşebbüsü vardır?

MALİYE VEKİLİ HASAN BEY (Trabzon) — Evsafı lâzimeyi haiz muallim bulamadığından dolayı...

REİS — Efendim! Başka bir mütalâa yoktur. Vekil Beyefendi 236 ncı fasılın birinci maddesini teşkil eden 285 bin liradan 20 bin liranın tenkisi ile 238 ncı fasılın ikinci Türk harsı maddesine ilâvesini teklif etmişlerdir. Encümen bu teklife muvafakat etmediler. Rahmi Bey, Vekil Beyin istediği yirmi bin liranın hars maddesine zammı hakkındaki teklifinin tahsisatı fevkâlâdeyi şehriyeden ayrılmasını teklif ediyorlar.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Aldığım izahat üzerine bendeniz de bunu kabul ediyorum.

REİS — Efendim! Evvelâ Rahmi Beyin teklifi ni reye vaz ediyorum. Rahmi Beyin teklifi kabul buyurulmazsa Vekil Bey noktai nazarında ısrar edecektir. Onun için tekrar reye koymak icabedecektir. (Fasıl geldiği zaman sesleri) müsaade buyurun, fasıl geldiği zaman reye koymak demek, Vekil Beyin hakkı ısrarını kaldırmak demektir. Binaenaleyh Rahmi Beyin teklifini reye arz ediyorum. Tahsisatı fevkâlâde fasıldan yirmi bin lira ayırarak hars maddesine ilâve olunmasını kabul buyuranlar ellerini kaldırsın. Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim. Şu halde Mazbata Muharriri Beyefendi! Buradaki fasıl esasen üç madde iken, bir madde olmuştur. İkinci madde birinci maddeye ilhak edilmiştir. İkinci madde (kitap masrafı) olarak bir madde vardır. Birinci maddede (kitap masrafı) yoktur. Eğer varsa (edevati dersiyeye ve kitap masrafı) diye tasrih etmek lâzımdır.

ŞEREF BEY (Diyarbakir) — Kitap masrafı yoktur.

REİS — Yalnız bir madde olarak, mekâtibi umumiye levazımı tedrisiye ve alât ve edevâtı dersiyeye masrafı denecek. Yani kitap masrafı yok mudur? Geçen seneki bütçede kitap masrafı olduğu anlaşılıyor. Bakınız birinci maddeyi okuyalım. Geçen sene, (Mekâtibi umumiye levazımı tedrisiyesi ve alât ve edevâtı dersiyeye masarifi) ayrı bir madde imiş, (Kâtip masrafı) ayrı bir madde imiş, (İnşaat ve tamirat) maddesi de ayrı bir madde imiş - ki fasıl üç maddeden ibaret imiş - Binaenaleyh (İnşaat ve tamirat) bu sene kaldırılmış ve kanunu mahsusla temin edilmiştir. İkinci maddede «Kitap» kelimesi yoktur. Varsa tashih edilmek lâzımdır.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — «Kâtip» kelimesini ilâve edelim efendim.

REİS — İlâve edilecek mi efendim, edevâtı dersiyeye ve kitap masrafı?

ŞEREF BEY (Diyarbakir) — Efendim! 234 ncü fasılın cetveli vardır. Tetkik buyurulursa görülür. «... kitaplara» diyor. 234 ncü fasılın sekizinci maddesi yine kitapların teclidiyesi filân diyor.

REİS — Demek orada dâhil,

ŞEREF BEY (Diyarbakir) — Evet dahildir efendim..

REİS — Efendim! 236 ncü fasıl bir madde olarak 285 bin lira suretiyle tespit edilmiştir. 285 bin lirayı kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

TALÂT BEY (Kângırı) — Sernameyi tashih etmek lâzımdır. İnşaat ve tamirat demelidir.

Fasıl

Lira

237 Mülhak idare maaşatı 95 316

MAZHAR MÜFİT BEY (Denizli) — Efendim! Bu fasılda Sanayii Nefise Mektebi heyeti talimiye ve idaresi diyor. Burada vaki olan bir zühulü tashih için bazı rüfeka ile yani nizamname mucibince icabeden adette imzayı havi bir takrir verdik. Malûmuâliniz (Sanayii Nefise Mektebinin alçı modelden resim yapan atelyesi yoktur. Yine malûmuâlinizdir ki, tevhidî tedrisat hasebiyle yani Sanayii Nefise Mektebinde kız ve erkeklerin kabul olunan usul mucibince müttehiden, beraberce ders görmeleri hakkındaki usul, yalnız nazarı derslere ait iken, kızların ve erkeklerin atelyeleri ayrı ayrı olmasından

dolayı ve bu tevhit hasebiyle atelyenin birisi kapalıdır. Ne alçı model için galerisi var ve ne de kroki ve sabit ziyadan resim yapmak için atelye vardır. Demekki tedrisat, Sanayii Nefise Mektebinde noksan bir surette cereyan ediyormuş. Çünkü tevhitden dolayı bir muallimlik lağvedilmiştir. Maarif Vekâleti işittiğime göre bir müfettiş göndermiş, bu müfettişin yaptığı tahkikatta 35 liralık bir muallimin - resim muallimi - tayiniyle ikiye ayrılan mektebe yani kız ve erkeklere lâzım olan bu muallim noksanını göstermiştir. Fakat bu müfettişin bu işarı, vekâletin bütçeyi takdiminden sonra olduğu için, bütçeye bu, 35 lira maaşla bir resim muallimi ilâvesi unutulmuştur. İşte bizim elli imza ile takdim ettiğimiz takrir meali, muattal kalan bu iki sınıflık atelyenin küşadiyle 35 lira maaşlı bir muallimin konulmasından ibarettir. Zannedirim ki, bu zühulü tashih ve iade için gerek Maarif Vekili Beyefendi ve gerekse Maliye Vekili Beyefendi bizimle hemfikirler. Kabulünü rica ederim.

BESİM ATALAY BEY (Kütahya) — Arkadaşlar! Geçen sene kütüphane hademesinden, kütüphane memurlarından birçoklarına maaş verilememiş. Her nedense bütçeye konulmamış mı, unutulmuş mu? Bilmiyorum. Bunlar bütün sene müracaat ettiler, inlediler, sızladılar. Acaba geçen sene bu adamların verilemeyen maaşları ödendi mi, ve bunun için bir çare düşünüldü mü?

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Tahsisatı munzama alındı ve maaşları verildi efendim.

BESİM ATALAY BEY (Devamla) — Sonra efendim! Biliyorsunuz ki, kütüphanelerde ecdadın en güzel, bedîi eserleri mahfuzdur. Bunların her biri binlerce lira kıymetindedir. Bu kıymetli eserler 15 - 20 lira maaşla istihdam edilen herhangi bir hafızkütübün elinden kaçırılabilir. Hatta hafızkütübün malûmatı tahtında, eserlerin baştarafındaki müzehhep serlevhaların söküldüğü vakidir. Cahil, gafil ve aç memurların şüphesizki duyguları da yüksek olmayacaktır. Bu gibi asarı nafia ve milliyeyi muhafaza edebilmek için Vekil Beyefendi acaba ne düşünüyorlar? Ve bu maaş kâfi midir? Ben zamma aleyhtatur, hem de şiddetle aleyhtarım. Fakat bu şekildeki hafızkütüplerin yani o sanatın kıymeti maneviyesinden ve onun bize vereceği fahir ve gururdan gafil hafızkütüplerin ellerine bırakılmış olan kitaplar, bilmem bundan sonra hüsnü muhafaza edilebilecek midir? Hiç ümit etmiyorum.

Bir kazaya uğramıştım. Orada bir kitap gördüm. Bu kitap, altunlara müstağrak, çok nefis ve çok güzel bir kitaptır. Harfızı kütüp ile ahaliyi çağırır. «Bu kitap çok kıymettardır, elinizden kaçıracaksınız. Bir banknot mukabilinde bu kitap her zaman dışarıya çıkarılabilir. Bunun için bir komisyon teşkil edin, bunun mahfuz bulunduğu yerin üç anahtarı olsun ve iyice muhafaza edin» diyerek kitabı ellerine teslim ettim. Geçen sene oraya uğradığımda kitabı tekrar ziyaret ettim. Arz ettiğim gibi Anadolunun pek çok yerlerinde kıymetli eserler, seccadeler vardır. Acaba bunlar ne oluyor? Şüphesiz bunların hepsi kayboluyor, heder oluyor, mahvoluyor. Sonra efendim, Rumelide mübadeleden sonra birçok kütüphaneler kalmış, o kitaplar toplanmış ve buraya gönderilmiş. Fakat konşimentosundaki kilo miktarı ile elde mevcut kitapların arasında müthiş fark varmış. Sandıklar açılmış bilmem, suizan haramdır. Fakat vaki bir şeydir. Kitapların en kıymetli, en müzehhep olanları aşırılmış olabilir. Acaba Maarif Vekâleti bu meseleye lâzım olan ehemmiyeti atfediyor mu? Sonra efendim, burası payitahttır. «Merkezi hükümet sesleri»

İHSAN HÂMİT BEY (Ergani) — İstiğfaret!

BESİM ATALAY BEY (Devamla) — Evet merkezi hükümettir ve merkezi hükümet kalacaktır. Burada dağın tepesinde bir müze var. Dağın tepesinde müze olamaz. Ben onlardan daha iyi asar toplamışım ve toplarım. Bir kere orası müze olmaz. Kızılbey Camii midir, nedir? Orası ne güzel müze olur. Burasını Maarif Vekâleti müze yapmak için bütçeye para koymuş mudur? Biz medenî bir millet olduğumuzu, mâzimize hürmet ettiğimizi ne ile göstereceğiz? Bu müzedeki asar bir kere kıymeti maddiye ve maneviye itibariyle hiçtir. Müzemiz var diye oraya dört paçavra koymuşuz. Rica ederim, böyle müze olur mu? Bir kere oraya adam akıllı bir mütehassıs getirilmeli ve sonra müze yapacak tahsisat koymalı, Anadoluyu yer yer dolaşmalı, bu gibi şeyleri araştırmalı, bat pazarlarında, sipahi pazarlarında ve şurada burada tozlar içinde kalmış eserler bir gün evvel toplanmalıdır. Arkadaşlar! Bendenizin söyleyeceğim bundan ibarettir.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Arkadaşlar! Mazhar Müfit Beyefendinin Sanayii Nefise Mektebinde unutulmuş bir dersin kabulü hakkında vaki ricasına ben de kendi ricamı ilâve ediyorum. Bu ders unutulmuştur. (Maliye Vekili ne diyor sesleri) Maliye Vekili Beyefendi de

kabul ediyorlar. Elzem bir derstir, ilâve buyurursanız hakiki bir ihtiyacı tatmin etmiş olacaksınız.

Rumelinden gelenlerin oralardaki kütüphanelerden bazı kitapları beraber getirdiklerini ve bunlardan bir kısmının kaybolduğunu söylediler. Bu kitaplar, evvelâ Diyanet Riyasetine gitmiş ve sandıklar orada açılmıştır. İlk muamele orada cereyan ettiği için, Maarif Vekâleti gelen kitapların ziyaa uğrayıp uğramadığına dair doğrudan doğruya malûmata malik değildir. Fakat Beyefendinin söyledikleri nazarı dikkatimizi celbetti. Bunu tahkik edeyim, öğreneyim. İtimat buyurabilirsiniz ki, bu mühim noktayı ihmal etmeyeceğiz.

BESİM ATALAY BEY (Aksaray) — Liseleri var mıdır?

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (Devamla) — Liseleri vardır efendim. Besim Atalay Bey, Anadoludaki birçok nadide kitaplar kayboluyor, çünkü bunların muhafazasına memur ettiğimiz kimseler kâfi maaş almıyor, dediler. Hakikaten bütçede tespit edilen maaş miktarı azdır. Elbette bu maaş kâfi değildir. Sekiz liradan başlıyor, yirmi, yirmibeş liraya kadar çıkıyor. Fakat daha fazlasını istemeliğimize müsaade buyurur musunuz? (Kâfi sesleri) Kâfi değil, bu kadar veriniz, fakat kâfi olmadığını söylediniz. Bir tarafta kıymeti büyük eserler var, bir tarafta da bunu muhafazaya memur ettiğimiz insanların açlığı. Bu nasıl şeydir?

RUŞEN EŞREF BEY (Afyonkarahisar) — Tezat!

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (Devamla) — Yalnız tezat değil, tezat ve tehlike. Konya'yı ziyaret ettim. Sahibiatâ camiinde idim (Gürültüler) Üçüncü defa olarak aynı cümleyi tekrar ediyorum. Sahibiatâ Camiini ziyaret etmiştim. Onu ziyaret edenler bir daha unutamazlar. Bu cami bir sanayiî tezyiniye meşheridir. Muhafazasına memur olan zata sordum, ne kadar maaşınız var? Ne söyledi bilir misiniz? 360 ve birazda küsur. Küsuru hatırımda kalmadı.

NEBİİZADE HAMDİ BEY (Trabzon) — Lira mı?

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (Devamla) — Kuruş efendim. Sırçalarla örtülmüş duvarlar, çini sandukalar, çini pencere parmaklıkları. İşte bunların muhafazasına memur olan adamın 360 küsur kuruş maaşı vardı. Bu zata nasıl olur da bu muhafaza memuru namı verebiliriz? Besim Atalay Beyin hakları vardır. Muhakkak ki çok na-

dide eserlerimiz bu ihmal neticesinde zayı olmuştur. Bu maaş ile sanayii nefisimizi, tarihimizi bilen malûmatlı kimselerin vazife kabul etmelerine imkân yoktur. Bahsin üzerindediniz. Bir kararla bu asarı isterseniz kurtarırınız. Maaşlara ilâve ederseniz bendeniz de minnettar olurum.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarısahip) — Maliye Vekili olmasa her şeyi kabul edeceğiz.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Vekil Beyefendi! Bu fasıl geçen sene ikibin lira idi. Bu sene yirmialtı bin lira oldu. Şu halde zam nazarı dikkate alınmış gibi görünüyor. Mamafih teferruatını bilmiyorum, fakat nazarı dikkate alınmış gibidir.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Efendim! Bütün Evkafın kütüphaneleri Maarife geçmiştir. Bunların adedi 82'dir. Yoksa hafızkütüplere verilen maaş artmamıştır. Yalnız masraf yekûnu artmıştır.

REİS — Başka mütalâa yoktur efendim! Bu fasıl hakkında elli imzalı bir takrir vardır. Denizli Mebusu Mazhar Müfit Bey ve rüfekasının, akradır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Sanayii Nefise Mektebine atölye, Tıp Fakültesinde laboratuvar kadar mühim ve elzemdir. Bu sene Sanayii Nefise Mektebi yeni talimatnamesiyle atölyelerini tevsie hatta yeniden tanzime karar vermiştir. Ancak yeni bütçe ile Sanayii Nefise Mektebine verilmiş olan bir atölye muallimi bu mektep için lüzum ve ehemmiyeti aşikâr olan atölyelerin muntazam bir surette işlemesine kâfi değildir. Bu sebeple Sanayii Nefise Mektebi kadrosuna 35 lira şehri maaşla yeniden bir atölye muallimi tahsisatının ilâvesini teklif ederiz.

23 . 2 . 1341

Denizli	Kars
Mazhar Müfit	Ağaoğlu Ahmet
Bolu	İstanbul
Falih Rıfki	Hamdullah Suphi
İzmir	Bolu
Mahmut Celâl	Şükrü
Maraş	Rize
Mithat	Ahmet Fuat
Muş	İzmit
İlyas Sami	İbrahim Süreyya
Konya	Karahisarı Sahip
Refik	Ruşen Eşref
Antalya	Antalya
Ahmet Saki	Rasih
Menteşe	Kütahya
Esat	Mehmet Nuri

İstanbul	Konya
Akçoraoğlu Yusuf	Mustafa Feyzi
Kütahya	Gaziantep
Ferit	Kılıç Ali
Yozgat	Mardin
Salih	Yakup Kadri
Sinop	İstanbul
Recep Zühtü	Süleyman Sırrı
Diyarbakir	Edirne
Cavit	Hüseyin Rıfki
Urfa	Sivas
Refet	Rasim
İzmir	Rize
Kâmil	Ali
Denizli	Çanakkale
Necip Ali	Şükrü
Rize	Karahisarı Sahip
Ekrem	İzzet Ulvi
İçel	Kütahya
Doktor Tevfik	Ragıp
Sivas	Kozan
Ömer Şevki	Ali Saip
İstanbul	İstanbul
Ali Rıza	Ahmet Hamdi
Diyarbakir	Çorum
Zülfü	Doktor Mustafa
Bozok	Bolu
Avni	Mehmet Vasfi
Sinop	Mardin
Yusuf Kemal	Abdürrezzak
Kastamonu	Saruhan
Ali Rıza	Mehmet Sabri
Trabzon	Zonguldak
Şefik	Tunalı Hilmi

REİS — Efendim! Takrir elli imzalı olmakla beraber Maarif ve Maliye Vekilleri Beyler de kabul ediyorlar. Encümen de muvafakat ediyor. Binaenaleyh takririn hülâsası olan 35 lira maaşla bir muallimin bu maddeye ilâvesi lâzımdır. Burada (9,900) lira (10,320) lira oluyor. Bunu kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Şimdi fasılın yekûnu (95,736) lira oluyor. Bu fasılın yekûnu olan (95,736) lirayı kabul edenler lütfen el kaldırsın.. Aksini reye koyuyorum; kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
238 Mülhak idareler masarifi	90.227

REİS — Bir mütalâa var mı efendim? (Yok sesleri) Buraya demin buyurduğunuz veçhile Türk harsı maddesine yirmi bin lira ilâve edilecektir. Yekûnu umumî (110 227) lira oluyor.

Bu yekûnu umumiyi kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum kabul etmiyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Efendim! 35 liralık bir muallim ilâvesi kabul edildi. Fakat yekûna ilâve edilmedi. (Edildi sesleri)

Fasıl	Lira
239 Matbaayı âmire ve şebatı maaşatı	9,588

HÜSEYİN RIFKI BEY (Edirne) — Efendim! Maarif Vekâletinin elinde olan mekteplerde, en esaslı bir usulü iktisadî vardır. O da hükümetin hususî teşebbüslere ve muamelâtı iktisadiyeye girememesidir. Burada Matbaai âmire, bir hükümet dairesi gibi Maarif bütçesinde arzı endam ediyor. Matbaai âmirenin; faraza İmalâtı harbiye gibi doğrudan doğruya hükümetin muhtaç olduğu ve kendi elinde tutması lâzım gelen bir müessese olmadığını zannediyorum. Onun için bu matbaai âmirenin ne suretle buraya girdiğini ve neden hususî teşebbüsât ile idare edilmediğini soruyorum? Şunu arz edeyim ki, ortada bir Sanayi mektebi vardır, bunu hükümet idare edemedi. Hususî bir ele bir mukavele ile verdi ve bugün çok iyi neticeler hasil oldu. Bir sanayi mektebi hususî bir ele teslim edilipte iyi netice verirse, Matbaai âmire gibi hükümetle alâkası pek kuvvetli olmayan bir müesseseyi, teşebbüsâtı hususiyeye bırakmak daha faydalı olur.

BESİM ATALAY BEY (Aksaray) — Efendim! Bu, mütearifedir ki, herkes tarafından kabul edilmiştir: Hükümet ticaret yapamaz. Matbaai âmire hakikaten çok iyi ve çok mükemmel bir müessesedir. Fakat matbaai âmire hükümet elinde olduğu için, ondan istifade edilemiyor. «Ankara'ya yazdık tahsisat gelecek, gidecek, gelmedi» diye sigalar çekilirken, orada işler yüz üstü kalmaktadır. Hükümet buna bir miktar sermaye ayırsın, bu piyasada kendi namına işler yapsın, inkişaf etsin ve bundan Maarif de, Maliye de istifade etsin.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Efendim! Buna derhal cevap vermek

imkânı yoktur. Tetkik edeyim ondan sonra cevap vereyim.

REİS — Başka mütalâa yok efendim. 239 ncu faslın yekûnunu kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmiyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
-------	------

240 Matbaai âmire ve şebatı masarifi	115,000
--------------------------------------	---------

REİS — Fasıl hakkında mütalâa var mı? (Hayır sesleri) Faslı kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum, kabul etmiyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
-------	------

241 Tahsisatı fevkalâdei şehriyye	2,146,109
-----------------------------------	-----------

REİS — Efendim! Bundan 20 000 lira tenzil edilecektir.

ŞEREF BEY (Diyarbakir) — Efendim! Bundan yirmibin lira tenzil edilirse faslın yekûnu (2,126,109) lira kalıyor.

REİS — 35 lira maaşla bir muallim ilâve edilmiş idi. Senevi 420 lira eden bu maaş için bu tahsisatı fevkalâde faslına bir zam yapmağa lüzum var mıdır?

ŞEREF BEY (Diyarbakir) — Yoktur.

REİS — Efendim! Tahisatı fevkalâdeye zam yapmağa lüzum yoktur. Binaenaleyh 241 nci faslın yekûnunu yirmibin lira tenzil edildikten sonra (2, 126, 109) lira olarak kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum kabul etmiyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
-------	------

242 Telgraf ücreti	20, 000
--------------------	---------

REİS — 242 nci fasıl hakkında mütalâa var mı? (Yok sesleri) Faslı kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum, kabul etmiyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
-------	------

243 Mazulin maaşatı ve tahsisatı fevkalâdesi	30 098
--	--------

REİS — Mütalâa var mı efendim? (Yok sesleri) Faslın yekûnu olan otuzbindoksanssekiz lirayı kabul edenler lütfen el kaldırsın.. Aksini reye koyuyorum; kabul etmiyenler lütfen el kaldırsın.. Kabul edilmiştir.

Fasıl

Lira

245 Leyli iptidailer maaş ve masarifi 400 000

İSMAİL KEMAL BEY (Çorum) — Efendim! Heyeti Celilelerini alâkadar edecek bir noktaya temas edeceğim. Geçen sene 24 ncü fasıl olmak üzere, varidatı masarifine tekabül edemeyen vilâyetlere muavenet olmak üzere 100 bin lira konulmuş idi. Halbuki bu sene o tayyedilmiştir. Geçen sene İdarei Hususiyeler aşardan hisse alıyorlardı. Sonra tarik parasından hisse alıyorlardı. Tabii kanunlar değişti, bunlardan bu seen hisse alamayacaklar. Şu halde Hususiye varidatları azalıyor ve azalmıştır. Ekseri yerlerde mekâtibi iptidaiye muallimlerine maaş verilemeyecek. Binaenaleyh geçen sene yüzbin lira verilmişse, bu sene her halde daha fazla konulmak lâzımdır. Bir milletin terbiyei iptidaiyesine ehemmiyet verilmelidir. Çocuklar terbiyelerini valide kucağından ve muhitten alırlar. Binaenaleyh gerek erkek, gerekse kız çocuklarımızın talim ve terbiyesine itina etmeliğimiz lâzımdır ki, bu para ile bunun ihtimali yoktur. Bir de Tedrisatı İptidaiye Vergisinin tahsilinde çok yanlışlık oluyor. Dairei intihabiyemizde gezerken zannedirim ki, cümlenize şikâyet vaki olmuştur. Mektep açılan yerlerde, ahali bu vergi ile mükellef oluyor. Demek ki ahaliyi sakın mektep açmayınız, mektep açarsanız vergi vereceksiniz diye adeta açmamaya teşvik ediyoruz.

Bu kanunla olmaz. Binaenaleyh bu Tedrisatı İptidaiye vergisini ya bütçei umumiyeye almalı veya hatta mektep olan yerlere değil, umuma teşmil etmelidir. Bu ahaliye çok ağır geliyor, bendenizin kanaatim budur. Bir takrir veriyoruz ve İdarei Hususiye beşyüzbin lira kadar tahsisat istiyoruz.

RAHMİ BEY (Sivas) — Arkadaşlarım, geçen gün Tedrisatı İptidaiye Vergisinin ağırlığından bahsettiler ve buna karşı Heyeti Umumiyede vekili sabık bir maddenin pek adilâne olduğunu söylediler. Bendeniz şuna kaniim ki, tahakkukat tahsil edilemiyor, **bir kısmı alınıyor**, bir kısmı kalıyor, cibayet edilemiyor. Şu halde bunun adalet neresindedir? Çünkü kabili tatbik olamıyor, kabili tatbik olamayan bir şeyinde, adilâne yapılmış olduğuna ihtimal verilemez. Sonra efendiler! Geçen sene bütçesinde mekâtibi iptidaiyeye bir muavenet faslı vardı, bu sene görüyorum ki, bu fasıldan o madde tamamen tayyedilmiştir. Muvazenei Maliye Encümeni o fasla para koymaz, fakat faslı nasıl tayyeder? Bu sene vermezse, gelecek sene verecektir. Halbuki mekâtibi iptidaiyenin bu

muavenete ihtiyacı pek fazladır. Binaenaleyh arkadaşım gibi bendeniz de, bu fasla hiç olmazsa beşyüzbin lira konmasını teklif ederim ve bunun için de bir takrir hazırlamıştım. Bu münasebetle biraz da iptidai mekteplerinden bahsetmek isterim. Malûmu âliniz mekâtibi iptidaiyemizin esası (elifba) meselesidir. Filhakika yeni bir elifba vardır. Fakat bendeniz dört çocuğun üzerinde yaptığım tetkikat ile gördüm ki, eski elifba ile yeni elifba arasında bir bıçak sırtı kadar fark vardır. Evvelce bir çocuğa üç dört senede kıraat okutturabiliyorduk, şimdi iki üç senede kıraatleri okutabiliyoruz. Maalesef yine gazete okutamıyoruz. Binaenaleyh, bu elifba meselesinin ehemmiyetini takdir etmekle beraber, vekili muhteremimizden bunun önümüzdeki sene zarfında ikmal edilmesini rica edeceğim. Buna bir çare bulunsun, fazla harfler varsa çıkarılsın, eksik varsa ikmal edilsin.

Tabii bendeniz Lâtin elifbası hakkında bir şey demeyeceğim, bunun hakkında bir cereyan vardır. Hatta Almanya'da gerek bizim gönderdiğimiz çocuklardan, gerek sair Türk çocuklarından toplanmış efendiler, bir cemiyet teşkil etmişlerdir ve bunun hakkında bana da bir mecmua göndermişlerdir. Belki Heyeti Celilenize de gelmiştir ve bunun hakkında bendenizden fikir sormuşlardır. Bendeniz verdiğim cevapta, Lâtin hürufatı hakkında katiiyen bir tetkikatım olmadığını, binaenaleyh Lâtin harfleri üzerine uğraşacaklarına, kendi elifbamız üzerinde uğraşmalarını tavsiye ettim. Binaenaleyh elifba meselesini halletmelidir.

Sonra maalesef kıraat kitaplarımız da muvafık değildir. Çocuklarımızın okuyup anlayacakları şekilde yazılmamıştır. Bilhassa sarf kitapları, cidden teessürü mucip bir haldedir. Oniki yaşında bulunan bir çocuğunun ara sıra kavaidini müzakere ederim. Orada bizim bile anlayamayacağımız şeyler var. Kaide-ler, arabiden epey ders gördüğümüz halde aksami sebaya dair evzan vardır. Misâlimden, mahmuzundan yapılmış ki; Bunu oniki yaşındaki bir çocuk kabul değil hazmedemez. Sarf kitaplarına ehemmiyet verilmelidir. Bilhassa bir de lisan meselesi ki, Tunalı Hilmi Bey arkadaşımız ara sıra bu bahse temas ederler. Kendilerinin fikirlerine tamamen iştirak ederim. Arabî ve farisî kelimelere, bilhassa terkiplere çok ehemmiyet veriyorlar. Bilhassa münevverlerimiz bunlar yetmiyormuş gibi, hele bu yakın senelerde Fransız lisanlarından istiane ediyorlar. Dikkat ediyorum; bir cümle içine hiç olmazsa iki üç Fransızca kelime sokmazlarsa rahat edemiyorlar. Bilmemki bundan ne

dereceye kadar istifade ediyorlar? Arabî ve farisî kelimelere bir derece aşına olduğumuz ve hatta kendimize mal etmek kabil olduğu ve Fransızca kelimelerden de tevahhuş ettiğimiz halde, bilhassa Fransızca kelimelerin girdiğini bilmem vekâlet görmüyor mu? Buna ehemmiyet verilmesini ve himmet edilmesini ayrıca vekili muhteremimizden rica ederim.

REFET BEY (Urfa) — Arkadaşlar! Maruzatım geçen sene bütçesinde bulunup da, 1341 bütçesinde tayyedilen vilâyat maarif faslına aittir. Bir kısmı budur. Bu fasıl hakkında tamamiyle malumat verebilmek için, biraz etraflica maruzatta bulunmayı muvafık buluyorum. Gerek Maarif Bütçesinin, heyeti umumiyesinde, gerek fasıllarda muhterem mhatipler, muhterem arkadaşlar, bazı şeyler söylediler. Şüphesiz bendeniz de fikirlerine iştirak ediyorum. Fakat bir kısmı icra ve tatbiki kabil olmayan bir takım temennilerden ibarettir. Temenni edilen şeyler, yapılması mümkün olan şeylerden ibaret olmalıdır. Mümkünattan olmayan şeyler, mümkünat sahasını geçemez, o hudut dahilinde kalır. Hepimiz arzu ederiz ki memleketimizin her tarafında, yurdumuzun her köşesinde, mekteplerimiz, medreselerimiz olsun, irfan müesseselerimiz bulunsun, çocuklarımız orada talim ve terbiye görsün. Fakat arkadaşlar! Bugünkü vasaitle, bugünkü bütçe ile, bugünkü para ile bu kabil midir? Asıl tetkik olunacak nokta burasıdır. Maarifi iptidaiyemizin tedenni veya tarakkî ettiğini vaziyetin feci veya gayrı feci bir surette olup olmadığını, Türkiye'de Maarifin, maarif hayatının seyrini ve geçirdiği safahatı tetkik etmek ihtiyacı vardır. Bu tetkik ve mütalâa yapılmadan sözler, düşünceler ihşaî malumata istinat ettirilmeden söylenen sözler ve varılan neticeler doğru değildir, yanlıştır, katiyet ifade edemez.

Malumunuzdur ki: Türkiye'de maarif hayatı 1240 tarihinden itibaren başlar - hayatı değil, daha doğrusu duygusu başlar - Bu tarihe kadar Türkiye'de başkâ bir tarzı tedris vardı. Bu tarzı tedris Türk diyarında, Türk yurdunda Türkçeyi öğrenmekten çok uzak bulunuyordu. Memlekete ilmî, idarî, içtimai, siyasi hayatta adam yetiştirmek kabiliyetinden çok uzaktı. İşte o zamanın münaverleri bunu düşündüler, memlekette bir irfan inkılâbı, bir maarif inkılâbı yapmak ihtiyacını hissettiler. 1240 senesinde başlayan bu duygu 1254 ve 1260 senesinde ve ancak kırk sene sonra kendini gösterebildi ve o zaman İstanbul'dan başlamak üzere beş tane Rüştiye Mektebi açıldı. İşte 1264 senesi ki: Takriben yetmişaltı sene evvel Türkiye'nin maarif hayatı, İstanbul'da açılmış beş Rüştiye Mektebinden ibarettir. (1264) tarihinde başlamış olan Türkiye'deki irfan hayatında, onbeş Rüştiye mektebinin memlekete vermiş olduğu bir kaç talebe, memleketin üzerinde nurlu, feyizli ufuklar açtı. Herkesin dimağında başka başka hisler uyandırdı. (1269) senesinde bu ihtiyaç ve bu lüzum kendisini fazla gösterdi. Eski Türkiye'nin muhtelif vilâyetlerinde olmak üzere 25 Rüştiye mektebi açıldı. (1285) tarihinde bütün Türkiye'de ancak 53 Rüştiye mektebi vardı ki, işte bundan ellisekiz sene evvel Türkiye'nin maarif hayatı bu elli üç Rüştiye mektebinden ibaretti. Tam 1299 ve 1330 tarihlerine kadar memlekette bu irfan yürüyüşü ve bu irfan gidişi gittikçe kendisini gösterdi ve ilerlemeye başladı.

Nihayet 1300 tarihine kadar bütün Türkiye'de 209 mektep ve (10 620) talebe vardı. 1300'den sonra 1324'e kadar yani yirmi dört sene zarfında maarifte, bilhassa maarifi iptidaiyede feyizler kendisini göstermeye başladı. 1324 senesinde bin mektep olmuştur ki, yirmi dört sene zarfında takriben dört misli tezayüt etmiştir. Talebe miktarı beş misli artmıştır.

Ondan sonra Meşrutiyet devri başladı. Arkadaşlar! Hepimiz biliriz ki, Meşrutiyet irfan üzerinde iyi bir tesir yapmamış, mekteplerimiz, tahsilimiz, terbiyemiz gerilemiştir, dediler. Bendeniz bunu ihşaiyata, erkama istinaden arz ediyorum ki, böyle bir şey yoktur. Birkaç vilâyetin erkamını arz ettikten sonra yekûnu söyleyeceğim. Meşrutiyetten evvel Afyonkarahisar'ında, 19 mektep ve 1 800 talebe vardı. Meşrutiyetten sonra 77 mektep, 5 600 talebe olmuştur.

Binaenaleyh bu vilâyette maarif, maarifi iptidaiye tedenni etmemiş, yükselmiş ve terakkî etmiştir. Diyarbakir'de yirmi beş mektep, sekizyüz talebe varmış, Meşrutiyetten sonra 67 mektep ve 2 396 talebe olmuştur. Bolu'da 13 mektep ve 120 talebesi varmış. Sonra 108 mektep olmuş ve 1 684 kız ve 5 284'ü erkek olmak üzere bu kadar talebesi olmuştur.

Binaenaleyh bu vilâyette maarif, maarifi iptidaiye tedenni etmemiş, yükselmiş ve terakkî etmiştir. Diyarbakir'de yirmi beş mektep, sekizyüz talebe varmış, Meşrutiyetten sonra 67 mektep ve 2 396 talebe olmuştur. Bolu'da 13 mektep ve 120 talebesi varmış. Sonra 108 mektep olmuş ve 1 684 kız ve 5 284'ü erkek olmak üzere bu kadar talebesi olmuştur.

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Oğlan olmak üzere...

REFET BEY (Urfa) — Evet oğlan çok doğrudur. Görüyoruz efendim, 1329 senesinde 3 261 ilk mektep ve 32 000'i kız olmak üzere 205 000 talebe olmuştur.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarısahip) — Nerede?

REFET BEY (Urfa) — Bütün Türkiye'de. 1329 senesinden 1 300'den evvelki vaziyete nazaran mektep

tep adedi onbeş misli artmıştır. Talebe adedi bu müddet zarfında yirmi misli tezayüt etmiştir. Binaenaleyh Meşrutiyet, mekteplerimize feyiz vermiştir. Yani bazen dediğimiz gibi tedrisatımız şöyle olmuş, böyle olmuş değildir. Kemmiyet ve keyfiyet itibariyle yükselmiştir. 1329 istatistikine nazaran Türkiye'de tahsil görmeyen, tahsilsiz kalan, mektep bulamayan çocukların adedi 591 757 si oğlan, (672 000) i kız olmak üzere bir milyon küsur talebe açıkta kalmıştır. Arkadaşlar! Bunlar açıkta kaldıklarından dolayı o zaman iş yapılamamıştır diyemeyiz. Çünkü bu çocukların hepsini okutabilmek için kırk beş bin mektebe ihtiyaç vardır. Bu kırk beş bin mektebi Türkiye'nin her tarafında açabilmek için de, mektep binalarıyla beraber bugünkü para ile yetmiş milyon liraya ihtiyaç gösteriyor. Halbuki o zamanın bütçesi takriben 370 000 lira idi. Tabiidir ki, bu para ile, bu mevcut ile, bu bütçe ile bütün Türkiye'nin her tarafında arzu etmiş olduğumuz derecede iş yapılamazdı ve bu arzu çok mukaddestir, çok şerefli-dir. Para olmayınca, bütçe olmayınca bittabi yapılamaz.

1338, 1339 senelerine geçiyoruz. Biliyorsunuz ki, 1329 senesinden sonra memlekette bir Harbi Umumi halesi vardı. Memleketin gençleri eli silâh tutanları cephelere koşmuşlardı. Köylerde çalışan çocuk ve kadınlar idi ve evlerine ekmek arayan ve onların maişetini temin eden yine çocuklar, kadınlardı. Şüphesizdir ki, bu hal mektepler üzerinde bir tesir yapmıştır. Çocukların birçok kısmını mektebe gitmekten zaruret ve zaman men etmiştir. Mektebe gitmek de istese, açlık karşısında, zaruret karşısında, ihtiyaç karşısında, o ihtiyacı ancak kalbinde saklayabilirdi, başka bir şey yapamazdı. Buna rağmen 1338 - 1339 senesinde mektep adedi (3 694) idi. Yine eksilmemiş artmıştır. Talebe adedi (238 000) i tecavüz etmiştir. Yani, bu kadar şeylere rağmen yine maarifi iptidaiye durmamıştır, eksilmemiştir, kemmiyet ve keyfiyet itibariyle yükselmiştir.

1340 senesine gelelim. Geçen sene acaba maarifimiz ne halde olmuştur? Arkadaşlar! Geçen sene 4 758 mektep vardı. Bir tetkik amelîyesi yaparsak görürüz ki, 1340 senesinde 1 068 mektep artmıştır. Binaenaleyh Hükümeti Cumhuriyemiz, Ankara Hükümeti mektepleri tezyid ve maarifi artırmak için elinden geleni geri bırakmamıştır.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarısahip) — Güzel, çok iyi tetkik buyurmuşsunuz.

REFET BEY (Devamla) — Her şeyi yapmıştır, hiçbir şey bırakmamıştır. Bir sene zarfında 1 068

mektepe artıyor, bundan fazla ne olur? Talebe miktarı 393 558'dir. Talebe miktarı 165 000 artmıştır. Bir sene zarfında, mütarekeden sonra, yani Lozan muahedelerinden sonra Hükümetin vermiş olduğu ehemmiyet üzerine mekteplerimizin talebe adedi artmıştır. 165 000 kişi bir senede mekteplere koşmuş, okumaya başlamıştır.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarısahip) — Çok ümitbahıştır.

REFET BEY (Devamla) — Arkadaşlar! Şimdi gelelim bu mektepler ve bu talebe memleketimiz ihtiyacına kâfi midir? Bundan fazlası yapılmak imkânı var mıdır?

Şimdi onu arz edeceğim ve ondan sonra da ne suretle yapılmak lâzım olduğunu arz edeceğim. 1329 senesinde hususî bütçelerin yekûnu 1 202 000 liradır. Maarife tahsis edilen (372 000) liradır. Takriben sülüsüdür. Yani Muhasebei Hususiyeler kendi bütçelerinin üçte birini maarife tahsis etmiştir.

MALİYE VEKİLİ HASAN BEY (Trabzon) — Her yerde değil.

REFET BEY (Devamla) — Heyeti Umumiye itibariyle arz ediyorum. İsterseniz ayrı ayrı her vilâyeti arz ederim. 1330 senesinde (1 620 000) lira bütün vilâyatın Muhasebei Hususiyeye bütçesi idi. Muhasebei Hususiyeye bütçesinden mekteplere tahsis edilen (557 000) liradır. (300 000) liradan (557 000) liraya çıkmıştır. Bu da eksilmemiş artmıştır. Takriben üçte birdir. 1338 senesinde Muhasebei Hususiyelerin umum vilâyet bütçeleri yekûnu yedibuçuk milyon liradır. Maarife terkedilen üç milyondur. Bu da sülüsünden biraz fazladır. 1339 senesinde (10 500 000) dir. Bundan Maarife tahsis edilen beş milyondur ki, bu da onda birdir, yarı yarıya yapılmıştır.

Görüyoruz ki, zaman geçtikçe bütün vilâyet, bütün halk maarifin kıymetini anlamıştır ve bütçesinin fala kısmını maarife terketmiştir. 1340 senesinde Muhasebei Hususiyeye bütçeleri 10 370 000 liradır. Maarife terkedilen (7 600 000) liradır. Bu yarından fazladır. Arkadaşlar! Görüyoruz ki, memleketin heyeti umumiyesi maarife, bilhassa maarifi iptidaiyeye çok teşnedir. Çok arzu ederler, kendi iktidarları, bütçeleri nisbetinde maarife ehemmiyet vermişlerdir. Fakat bu bütçe, bu para ve bu vasıta ile memlekette maarifi acaba kaç sene zarfında temin edebileceğiz? Bilhassa maarifi iptidaiyeyi kaç sene zarfında lâyük olduğu mevkie çıkarabileceğiz. Bu bir hesaptır. Arz edeyim, şu kadar sene, bu kadar sene denemez. Bu, bir para meselesidir. Muallim meselesi değildir. Mu-

allim meselesi kolaydır. Takriben otuzbin köyümüz muallimsiz, mektepsizdir. Bu ciheti arz edeyim. Beş hane, yedi hane, sekiz hane, on hane, yirmi hanelik köylerimiz olduğu gibi, beşyüz haneli köylerimiz de vardır. Az haneli olan köylerde maarifi iptidaiyeyi hakim kılabilmek için yegâne çare leylî iptidailerdir. Başka çare yoktur. Üçyüz leylî iptidâî mektebi, yirmibin köyün maarif ihtiyacını belegan mabelağ temin edecektir. Binaenaleyh üçyüz leylî iptidâî mektebi için beşer muallimden 1 500 muallim ister. Diğer taraftan onbin köyümüz kalır. Her köye de birer muallim tayin etmek zarureti vardır. Çünkü köyler büyüktür. Bu da onbin muallim eder. Şu halde onüç, ondörtbin muallime ihtiyacımız vardır. Para bulursak, varidat membaları temin edersek efendiler almış sene değil, bunun için onüç sene kâfidir. Çünkü Muallim mektepleri biliyorsunuz ki, eski vaziyetten kurtarılmıştır. Bugün bu mekteplerin (5 500) talebesi vardır. Bütçe müsait olmadığından bu sene müracaat eedn binlerce çocukları alamadık. Çünkü kadro ve bütçe müsait değildi. Alsa idik sekiz, onbin talebe bulunacaktı. Bu sekizbin talebe, müddeti tahsilîyesi beş sene olduğuna göre, on sene zarfında onaltıbin muallim çıkaracağız. Onaltıbin muallim bütün ihtiyaçlarımızı temin edecek ve artacaktır. Binaenaleyh muallim itibariyle - ki en mühimmi budur - görüyoruz ki on sene zarfında, bütçede bu para verilirse bu muallim ihtiyacını temin ederiz. Şüphesiz ondan sonra maaş kısmı kalır. Türkiye'de maarifi iptidaiyeyi tamamiyle hakim kılmak için, yirmi milyon lirayı göze aldırmaq lâzımdır.

MALİYE VEKİLİ HASAN BEY (Trabzon) —
Az bir şey!

REFET BEY (Urfa) — Bu para verilmedikçe arkadaşlar, imkânı yoktur. Demin arz ettiğim gibi, vilâyat, maarifi iptidaiyenin ihyası ve yükselmesi ve terakkisi için azamî fedakârlığı yapmıştır. Fakat biliyorsunuz vilâyata tahmil edilen başka vazaif de vardır. Ziraati mi ihyâ edecek? Yolları mı yapacak? Maarifi mi neşir ve tamim ettirecek? Hastahaneleri mi yapacak? Ne yapacak? Bir şey yapamaz. Aşar meselesinin kaldırılması memleket için, halk için şayanı şükrandır. Ben de şükranla karşılarım. Fakat maarifimiz, bilhassa maarifi iptidaiyemiz için bunu kaldırdıktan sonra ötesini de düşünmek lâzım gelir. Şüphesizdir ki, Muhasebei Hususiyenin maarif bütçeleri daralmıştır, eksilmiştir. Yol Kanununu çıkardınız, çok güzel, yolda lâzımdır. Fakat yol parası yalnız yollara tahsis edilmiştir. Vilâyetlere diyoruz ki,

maarifi ihyâ ediniz, Maarif Vekâletine diyeceğiz ki, maarifi iptidaiyemiz ne oldu? Ne oldu hiç bir şey olmadı. Bu sene bütün vilâyetler müracaat etmiştir. Diyorlar ki, maarifi iptidaiye bütçemizde açığımız vardır. Cetvel budur. Bütçemizde iki milyon lira açık vardır. Ne yapacaklar? Ya bu açığı kapatmak için mektepleri kapatacaklar veya üç dört ay muallimlerin maaşını vermeyeceklerdir. Başka çare yoktur. 1337 - 1338 senesinde olduğu gibi, muallimler maaş alamazsa şüphesizdir ki, vazifesini terkecektir. Vazifesini terk etmese bile, aylarca maaş alamayan, evde çocuklarının açlık vaveylâsını dinleyen bir muallimin dimağı sağlam kalır mı? Vazifesini görebilir mi? Binaenaleyh iş göremez. Maarifi iptidaiye ilerleyemez, yükselmez, tedenni eder. Bugünkü yani 1341 senesinde yükselmiş olan maarifimiz, 1342 senesinde aşağı inecektir.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarısahip) — Felâket olur.

REFET BEY (Devamla) — Arkadaşlar! Geçen gün vukubulan bir şeye kısa bir cevap vermek istiyorum. Arkadaşlarımızdan birisi iptidâî mekteplerimizden bahsederken, buradaki Musevî mektebine temas ettiler. Onu iyi göstermek istediler, bilmiyorum dediler ki, memurin çocuklarının yüzde doksanı oraya gidiyor. Benim havsalam bunu kabul etmiyor. Ankara'da memurini mülkiye ve askeriye çocuğu ikibini mütecavizdir. Bunun yüzde doksanı 1 800 talebe demektir. Ankara'da 1 800 talebeyi istiap edecek hiç bir bina yoktur. Yahudi mektebinin mevcudu 212'dir. Bunun 77 talebesi kız, 135 tanesi erkektir. Oğlandır. Bunların içerisinde altısı kız olmak üzere, otuzbeş tane memur çocuğu vardır. Böyle otuzbeş memur çocuğunun 2 000 talebe içinde yüzde doksanı teşkil edeceğine kani değilim. Bu talebe, o mektebin iyiliği, talim ve terbiyesindeki yüksekliliği için oraya gitmemiştir. Ankara'da mevcut mektepler, tahsil çağında olan çocukların ihtiyacına kâfi gelmiyor. Tahsil çağında beşbin talebe var. Bunlar tahsil görmek istiyor, Ankara'da mevcut on mektep ancak 2 000 talebe istiap edebilir. Üçbin çocuk tahsil görmüyor, terbiye görmüyor. Bunda vilâyetin, maarif Vekâletinin kabahati yoktur, çünkü parası yoktur. 1338 senesinde vilâyat mekâtibi-ne yardım için bir para vardı. 1339 senesinde ve diğer senelerde de vardı. Vilâyatın bütçesi geniş iken, 1339 senesinde (290) bin lira konmuştu. Geçen sene de yüzbin lira konmuştu. Bu sene hiçe indirilmişlerdir. Binaenaleyh biz İdarei Hususiyelere, vi-

lâyat mekâtibine yardım etmez, para vermezsek, 1342 senesinde, millet kürsüsünden ne Maarif Vekâletine, ne de İdarei Hususiyelere, maarifi iptidaiyemizin tedenni ettiğine dair bir söz söylemeye hakkımız yoktur, bir şey söyleyemeyiz. (Doğru sesleri).

Bu hususa dair bendenizin iki takririm vardır, Birisi 98 imzalıdır. Diğeri 60 imzalıdır. Bunlardan biri leyli iptidailere aittir. Diğeri de Muhasebeci Hususiyeye yardım maddesine aittir.

Muhterem arkadaşlardan istirham ederim; memleketin hayatı irfanına tahsiline ait olan bu takrirlerin kabulüne müsaade ve himmet etsinler. (Kabul ederiz sesleri) Bütün medenî milletler, maarifi iptidaiyeye yardım etmiştir. Meselâ Fransa, bizzarur iptidai muallimler maaşat ve masarifatını ikiye ayırmıştır. Bir kısmına maaşat demiş ve muvazenei umumiyyeden temin etmiştir. O zengin memlekettan tarh etmiştir. Diğeri kısmı; mesken, inşaat ve levazımı dersiyedir. Bunu da mahallerine bırakmıştır. Almanya'da da böyledir. İngiltere uzun zaman maarifle alâkadar olmamıştır. Fakat 1913 bütçesinde yalnız maarifi iptidaiyesi için (190 000) İngiliz Lirası tahsis etmiştir. Bunu bizim paramıza tahvil edecek olursanız ne kadar tutacağı anlaşılır.

REİS — Refet Beyefendi! Fasil müzakeresinde muayyen olan müddeti, kıymetli mütalâatınız geçiktirmiştir. Telhisini rica ederim.

REFET BEY (Devamla) — Pekâlâ efendim, takrirlerimi takdim ediyorum.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarısahip) — Reis Bey! Bu kadar mühim bir mesele için onbeş dakika fazla temadisinde bir şey yoktur. Geçmişse bile ehemmiyetle dinledik.

MAZHAR MÜFİT BEY (Denizli) — İstifade ettik, çok teşekkür ederiz.

REİS — Vekil Beyefendi! Şimdi mi söyleyeceksiniz, yoksa bir kaç arkadaşı daha dinledikten sonra mı?

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Bendeniz de aynı ricada bulunacaktım.

REİS — Buyurun Hilmi Bey! (Kısa, müfit söyle sesleri).

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Korkmanın, aylardan beri sesim çıkmıyor. Müsaade buyurursanız bu aciz arkadaşınız, pedagojiye, terbiyeye az çok mensup idi. Şimdi bilemiyorum. Fakat vaktinde epey dirsek çürüttüm. Arkadaşlar! Gayetle kısa söylemeye gayret edeceğim. «Leyli iptidailer maaş ve masarifi» deniliyor. Burada mı karar verildi, yoksa ve-

kâlette mi? Buna ilk mektep denilsin. Nitekim bu aciz arkadaşınız 25 senelik eserimde ilk tahsil demiştim. İlk Mektep dediğimiz halde, nasıl oluyor da burada iptidai kelimesini kullanıyoruz. Sonra benim anam, babam (yatıya gidelim) derken acaba ben neden (leyli) diyeyim. Cesaret edip de sizi biraz hususî mübahaselerde alıştırmadığım için, (Çalgı mektebi) diyemedim. Musikiden ben hiç bir şey anlamadım. O benim ana dilimde çalgıdır. Şu halde Vekil Beyden umarım ki buna «İlk Yatı Mektebi» derler.

Arkadaşlar! Devrek Kazasında Çaycuma vardır. Burada bu sene hiç kimse sıtma yüzü görmemiştir. Havası, suyu o kadar iyidir. Burada beş tane bina var, çürüyor. Birisi bir dispanser binasıdır ki, Mücadelei Milliye zamanında yapılmaya başlanmış fakat tamam olmamıştır. İkincisi Askerî Dairesi yahut Dairei askeriyedir. Üçüncüsü deppoydur. Bu dispanserler yeniden yapılan ilk mektebe merbut olmak üzere.. (Türkçe söyle sesleri) Arkadaşlar! Tekrar söylüyorum, benim kalemim 25 - 30 yıldan beri o melez, uydurma lisandan kurtulmuştur. Fakat ben muhitinizden kurtulmadım ki, dilim de o melez Türkçeden kurtulsun. Efendim! Mektep yapılırken, muallimler için bir ev yapılmıştır, tamam değildir. Dispanserler yapılırken doktorlar, memurlar için bir ev yapılmıştır, tamam değildir.

RASİH EFENDİ (Antalya) — Doktor ne demektir?

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Türkçedir, hatta tabip Türkçe değildir. Doktor Türkçedir. Efendiler! Vekil Beyden rica ediyorum, bir takrir takdim ediyorum. Burada, Türkiye'de bulunmuyacak derecede mükemmel bir ilk yatı mektebi açılabilir, yapılabilir. Bu binalardan istifade etsin. Spor teşkilât.. (Türkçe söyle sesleri).

REİS — O fasıl başkadır. O fasıl geldiği zaman mütalâatınızı dermeyan edersiniz.

TUNALI HİLMİ BEY (Devamla) — Pekâlâ o zaman söz isterim.

REİS — Buyurunuz Hâlit Bey!

HÂLİT BEY (Kastamonu) — Efendim! Geçenlerde Heyeti Celilenizce bir Yol Kanunu kabul buyuruldu. O kanun vilâyata tebliğ edildiği için Kastamonu'da (Açık Söz) Gazetesi bir makale neşretti. Arkadaşlarımı teyiden arz edeceğim. Vilâyet Meclisi Umumisi toplanmış, bütçelerini yapmışlar, Dahiliye Vekâletine göndermişler. İptidai muallimlerinin maaşlarını tezyit ve buna ait masraflarını tespit etmişler. Meclisi Umumî dağıldıktan sonra bu kanun geliyor.

Halbuki bu kanun mucibince bu para tamamen yola sarfedilecektir. Meclisi Umumî yol parasından bir kısmını maarife tahsis etmiş. Şimdi, bu kanunu görünce bir feryattır kopuyor, müracaat ediyorlar, vilâyet bütçesinde takriben (176) bin lira kadar açık kalıyor. Eğer arkadaşların Riyasete şimdi takdim ettikleri yardım masrafını kabul etmezsek, yalnız Kastamonu değil, bir çok vilâyetler aynı vaziyete düşecektir. Bunu misal olarak arz ettim. Onun için bilhassa bu sene için bunu kabul etmeye mecburuz.

İkincisi, Refet Bey arkadaşımız çok kıymetli mütalâatı ile bizi tenvir etti. Fazla söz söylemek zaittir. Yalnız tecrübeme nazaran bir iki şey arz edeceğim. Bir çok Kaymakam ve Nahiyê Müdürleri ile temas ettim. Memleketimizin bir çok yerleri dağlıktır. Köylerimiz ufaktır. Orada üç ev, beride beş ev, ilerde yirmi ev; bunların birbirine olan mesafeleri çok muvasala az. Bu köylerdeki çocuklara iptidai tahsili öğretmek için, mutlâka leylî iptidaiyeye ihtiyaç vardır. Geçen seneye nazaran Maarif Vekâletinin bütçeye onbeş mektep fazla koyması çok şayanı teşekkürdür. Ümit ederim ki, bu gittikçe artar. Yalnız bunu Maarif Bütçemizin heyeti umumiyesine nazaran ihtimalki, fazla tezyit edemeyiz. Bunu vilâyetler de tabii nazarı itibare alacak. Esas itibariyle para meselesidir. Bendeniz geçenlerde Tedrisatı İptidaiye Kanununun birinci maddesinin tadili için bir teklifi kanunide bulunmuştum, Dahiliye Encümenindedir. Zannediyorum, Şükrü Beyin zamanında müzakere edildi. Bendeniz bunun hakkında şimdilik muhtasarn arzı malûmat edeyim.

Malûmu âliniz, Tedrisatı İptidaiye Kanununun birinci maddesi mucibince vergi derecelere taksim edilmiştir. Bir köyde bir mektep var, o mektepten hangi köyler istifade ediyorsa, o vergi yalnız o köylerden alınır. Meselâ bir kazada 160 köy var. 30 da mektep var. Nihayet 70 - 80 köy o mekteplerde istifade ediyor. Bütün vergi bu, 70 - 80 köyün üzerindedir. Mütebaki kalanlar vergiden muafıtır. Bunun için vergi ağır oluyor. Gerçi vergi derece üzerine yapılmıştır. Maalesef ahlâkı umumiye biraz tuhaftır. Kazalarda zinûfuz zevatın tegallübü pek çok. Meselâ Kaymakam bir köye diyor ki, bu sene sizin köyünüz tedrisatı iptidaiye vergisi olarak üç yüz lira verecektir. Bu emir tabii muhtara gelecektir. Muhtar zenginle uzlaşıyor. Neticede en fakir bir adamla en zengin bir adam aynı vergiyi veriyor. Zengin on lira veriyorsa fakir de on lira veriyor. Siz istediğiniz kadar uğraşınız, boyuna böyle devam ediyor. Onun için halk tedrisatı iptidaiye vergisinden çok

müştekidir. Binaenaleyh derece koymakla kâfi gelmiyor. Bir çokları ile temas ettim, teşmil etmek lâzımdır. Deniliyor ki, mektepten istifade etmeyen için vergi versin? Bir çok vergiler vardır ki, haddizatında bir adam ondan müstefit olmaz da, dolayısıyla ondan müstefit olur. Halk eğer tenvir edilirse müstefit olacak ve iki de bir irtica korkusu, şu korkusu, bu korkusu kalmıyacaktır. Meselâ bugün hepimiz memuruz. Harp Vergisi veriyoruz. Zabit cephede düşmanla harp ediyor, Harp Vergisi veriyor. Nasıl böyle Harp Vergisine yardım ediyorsak. Fikir ordusuna da yardım etmek lâzımdır. Fikir ordusunu biran evvel yetiştirmek için, bu vergiyi umuma teşmil etmek veyahut başka vergilere zammetmek icap eder. Onun için bu nazariyeyi bendeniz artık bir parça çürük görüyorum. Vekil Beyefendiden çok rica ederim. Bendenizin bu teklifi kanunimi takip buyursunlar, encümenden de rica ediyorum biran evvel çıkarsınlar. Yahut tadilen biran evvel bu meseleyi halletsinler. Anlaşıyor ki, esas hep paraya dayanıyor.

REİS — Buyurunuz Halis Turgut Bey?

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Efendim! Bendeniz maalesef serdedilen taleplerin aksi mütalâatta bulunacağım. Onun için affınızı dilerim.

Malûmu âliniz, idarei umumiyenin, idarei mahalliyelere ait olan vazaiifi de idarei umumiyeye gördürmek doğru bir şey değildir. Prensip meselesi değildir.

KÂZİM VEHBİ BEY (Ergani) — Eşkâle bu kadar merbut kalmayınız.

HALİS TURGUT BEY (Devamla) — Bütün teşkilât, prensiplere riayetle ancak semeredar olabilir. Bir birine çatarsak hiç bir şey çıkmaz, onun arkası çorbaya döner. Mekâtibi hususiyeler için, yani idarei mahalliyeler dahilinde bulunan mekâtibi hususiyeler için bütün dert, zannedirim bu verginin şekli hazırında ve tarzı cibayetindedir.

Evet, bu sene idarei mahalliyelerin tarik bedelinin tarike verilmesi, âşarın ilgası dolayısıyla ve ondan husule gelen miktarın azalması itibariyle bütçeleri tenakuz etmiştir. Kanun geçenlerde burada müzakere edilirken arkadaşlar, bu noktayı izah ettiler. Bendeniz de bu meyanda arzı malûmat etmiştim. Bundan müteessir olan idarei hususiyelerin bütçeleri noksandır. Binnetice bundan en ziyade müteessir olacak maariftir.

Efendiler! Tedrisatı İptidaiye Vergisinin şeklini değiştirmekten başka çare yoktur. Bugünkü şekli ile

ütün halk mekteplere düşmandır. Çünkü mektep bulunan yerden vergi tahsil ediliyor, mektep bulunmayan yerden bir şey alınmıyor ve güya bir kaidei adalet mevcut imiş gibi nimet külfet mukabilidir; külfet de nimet mukabilidir diye bir esas vaz edilmiştir. Halbuki bu tatbik edilirse doğru değildir. Mektebin bulunduğu yerde çocuğu olmyanlar da vergiye iştirak ediyorlar. Halbuki iptidai vergisini yalnız o mektebin bulunduğu mahallin halkına değil, o vilâyetin bulunduğu halka teşmil edersek, bütün halk mektepleri arıyacak, mektep açtırmak mecburiyetini kendileri de hissedecektir. Çünkü filân köyde mektep var. Diğer filân köydek zat vergiye iştirak ediyor. Lâkin kendilerinin mektebi yoktur. Elbette her sene mahalli vilâyetine, meclisi umumisine vesairesine müracaat edecekler, mektebi biz yapacağız, bize muallim gönderin diyecekler ve binnetice günden güne mekteplerin miktarı tezayüt edecek. Mektep miktarı tezayüt edince, vergi miktarı da o nisbette tezayüt edecek ve günün birinde bütün köylerde mektep teşekkül etmiş ve bugünkü kanunun maksadı, ancak o zaman hasıl olmuş olacaktır. Bugünkü şekli ise yalnız zıddına olarak mektepleri kapatmaya doğru gidiyor. Mektebin bir köyde vücudu, zaten köy halkının günden güne tenakuz eden miktarına göre tahammül den pek fazla oluyor. Buna tahammül edemiyen halk, anlıyor ki, bu derdin mektepten geldiğine kani oluyor ki, mektebi kaldırmak için elden gelen bütün vasaite müracaat ediyor ve binnetice mektebin kadrosu, beş muallim ise üçe indirmeye, üç ise ikiye indirmeye, iki ise bire indirmeye hasrı mesai ediyor ve yükünü hafifletmeye çalışıyor. Bunun pek bariz misalleri vardır. Bendenizin dairei intihabiyemi arz edeyim. Sivas'ta 1338 senesi merkezi umumisinde bendeniz de bulunuyordum. Bütün kazalarımızda nümune teşkilâtı yapmaya karar verildi. Koçhisar - Hafik Kazası vardır. Tabii orad nümune teşkilâtı vardı. Nümune teşkilâtının masarifi epey ehemmiyetli bir yekûna baliğ oluyordu. Kânun 1338 tarihine kadar bizde, idarî vaziyette demin arz ettiğim umumî şekilde tatbik olunuyordu. Halk şikâyet etmiyordu, bilâkis mektep açtırmak teşebbüsâtında bulunuyordu. Vaktaki burada tadilat yapıldı ve mutlâka mektep bulunan yerlerde bu vergi hasredilecek diye takyit edildi. Tabii o mekteplerin de masrafı buldukları yerlerde münhasır kaldı. Ve bulunduğu yerlerde münhasır kalınca, o zamana kadar tedrisatı iptidaiye vergisini hissetmiyen halk, on misli tezayüt karşısında ağırlığı hissetmeye başladı ve neticesinde her tarafı şikâyet ve feryatla doldurdu. Binnetice

Maarif Vekâleti vilâyata tebligat aypıyor. Vilâyattaki Meclisi Umumilerde tatbik mecbur oluyor ve Hafik Kazasının nümune teşkilâtı hazfediliyor. Üç muallimli mektebe iniyor. Beyefendiler! Onun için mesele ehemmiyetli bir meseledir. Memleketin irfanına taallük eden kısımdır. Arz ettiğim şekilde belki bütün dairei intihabiyelerde arzu ve temayül vardır. Bu kayıt, pek âdilâne olmaz. Fakat maliyecilerin bir nazariyesi vardır. O noktai nazardan çok mühimdir. Umuma tevzi ve teşmil edilmiş olursa, halk hissetmez. Umuma tevzi edilir ve günden güne mektebe karşı rağbet artar. Bugünkü şekliyle mektebi reddediyorlar ve mektebi kapatmaya çalışıyorlar. Bendeniz de Hâlî Beyefendinin noktai nazarlarına iştirak ediyorum. Tedrisatı İptidaiye Vergisinin bilhassa bu maddesini, behemahal bu sene zarfında tadel etmek lüzum ve zarureti vardır. Maruzatım bundan ibarettir.

REİS — Buyurun Rasih Efendi!

RASİH EFENDİ (Antalya) — Muhterem arkadaşlarım! Vilâyata muavenet faslı açmak zarureti olduğu gibi vilâyatin iptidai, ilk tedrisatı idame edebilmesi için de esaslı ve devamlı bir varidat bulmak zarureti vardır. Bu sene bütçesinde vilâyata yardım faslı açarız. Vilâyat, iptidai tedrisatı o esas dahilinde tanzim eder. Fakat gelecek sene bütçesinde - Bakınız bu sene bütçesinde bu fasıl tayyedilmiş olduğu halde Meclisi Âliye geldi, şayanı şükrandır ki, arkadaşlarımız nazarı dikkatimizi celbetti - olabilir ki, gaflet olur, o fasıl tayyedilerek geçer. Vilâyat da muavenet esasını kabul ederek bütçelerini tanzim ederler ve sene ortasında bu fasıl tayyedilerek muavenet görmezlerse, İdarei Hususiyeler de tanzim ettikleri esası muhafaza edemezler. Onun için arkadaşlarımızı pek muhik olarak teklif etmiş oldukları vilâyata muavenet faslını kabul etmiş olmakla beraber, gelecek sene için de, gelecek sene mesaimiz arasında vilâyata vilâyat mesaisini idame edebilmesi için varidat bulmak zarureti vardır.

Malûmu âliniz 1329 tarihli muvakkat kanunla vilâyata ayrılan ve mahalli salâhiyetler namıyla tevdi olunan vazaif o kadar çoktur ki; varidat kısmıyla karşılaştırılırsa o vakit o kararnameyi tatbik eden vilâyetlere her şey yapabilirsiniz. Bütün salâhiyetler size verilmiştir. Yollarınız, mektepleriniz, hastaneleriniz, umuru ziraiyeniz elinizdedir; istediğiniz gibi bu esasat üzerinde tevsiat yaparsınız demıştır. Fakat varidat kısmına gelince: Varidatı o kadar tenkis etmişlerdir ki, o kadar az ayırmışlardır ki, yal-

nız o vaktin, 1329 senesinin parası ile, rayıcı ile ayrılan kısım; 1329 dan bu tarihe kadar geçen senelerdeki paralarda ve es'arda hasıl olan fark nazarı itibare alınarak tetkik edilirse, mesele zannedirim pek açık olarak tebarüz eder.

Malûmu âliniz bazı arkadaşlarımız, idarei hususiyelerin muvaffak olamadıklarından ve muallimin maaşatını muntazaman veremediklerinden bahsettiler. Esas idarei hususiyeler muvaffak olamamış değildir. Fakat idarei hususiyelere ayrılan varidatın varidatın azlığıdır. İdarei Hususiyelere ayrılan varidat, bir çok vergilerimizden yüzde hseabı ile ifraz edilen birer kısımdır. Arz ettiğim veçhile umumî bütçe hesabına cibayet edilen vergiler arasında 1329 senesinden sonra geçen seneler zarfında hasıl olan para farkı, es'ar buhranı itibariyle üç beş misli ve hatta on misli tezyit edilen vergiler vardır. Fakat idarei hususiyelere ayrılan kısım 1329 da ayrılan nisbet dahilinde kalmıştır. Halbuki idarei hususiyelerin o vergilerin mukabilinde tekabbül ettiği vazifelerin de, aynı es'arın terefüünden mütessir olarak fazla miktarda varidatla idare edilmek mecburiyeti vardır. Cibayet edilen ise azdır. Şu halde idarei hususiyeler, yapılacak şeyin asgarisini yapmak zaruretinde kalmışlardır. Onun için umumî varidatımızdan ayırmak veyahut vilâyatca tedarik ve temin olunabilecek varidatlar aramak mecburiyeti karşısındayız. İptidâî tedrisatımızın tamim ve teşmili için her halde iptidâî tedrisatın vilâyetlerin idaresinde kalması zarureti vardır. Vilâyetlerimiz için bu varidatı temin etmeyi ve bugün bütçemizden beşyüzbin lirayı ayırarak, arkadaşlarımızın teklifi veçhile, kabul etmenizi istirham ederim. (Bravo sesleri).

MALİYE VEKİLİ HASAN BEY (Trabzon) — Efendim, mevzubahis olan zam teklifi, alêlâde her hangi bir fasla konulmuş olan tahsisatın, ademi kifaYESinden dolayı tezyidi hakkında değildir. Fakat memleketin hakiki terakkisine hâdim olacak olan esasatan birisi mevzubahistir. Maarifimizin en mühim kısmını istihdaf eden bir gaye üzerindeyiz. Arkadaşların mütalâatını kemali dikkatle dinledim. Hülâsa edecek olursam; idarei hususiyelere maarifi iptidaiye için muavenet lüzumu hasıl olmaktadır. Buna başlıca sebep, idarei hususiyelere şimdye kadar terkedilmiş olan varidattan bir kısmı, Heyeti Celilenizin kabul etmiş olduğu son kanunlarla zail olmuştur. Bir kere, Tedrisatı İptidaiye Kanununun Maarifi iptidaiyeye ait olan mesaili ayrıca mevzubahistir. Ondan sonra Tarik bedeli nakdisi - ki bir çok yerler bundan al-

dıkları varidatın kısmı mühümmini tedrisatı iptidaiyeye vermişti - bunun tarik mükellefiyeti şekline irca ettik ve tarik mükellefiyetinden nakden tahsil oluncak kısmının da yollara hasr ve tahsisini kabul ettik. Tahsisi varidat yaptık. Aşar, umumî bir mesele olmak itibariyle başka bir şekle inkilâp etti.

İdarei hususiyelerin hissesi, büsbütün ortadan kalkmış oldu - Filvaki zararın en mühim kısmını memleketin islahı ziraisi namına hazinesi maliye çekiyor - şu suretle tedrisatı iptidaiyeyi idare edebilmeleri için İdarei Hususiyelerin elinde bulunan menabii varidat zayi olmuş oluyor.

Bendeniz, kanaati şahsiyem itibariyle, tedrisatı iptidaiyede idarei hususiyelerin takviyesi taraftarıyım. Tedrisatı iptidaiyenin, hiç bir vakit idarei hususiyelerden alınarak idarei umumiyyeye devrine taraftar olmadım ve vahdeti terbiye, vahdeti tedris noktai nazarından taraftar olmak niyetinde de değilim. Tedrisatı iptidaiye için Maarif Vekâletine ait olan mesailin neler olduğunu derpiş ediyorum. Tefiş meselesi ve tedrisatı iptidaiyeyi idare edecek muallimlerin yetiştirilmesi meselesi, maarifi umumiye ile alâkadar mesaildir ve Maarif Vekâletinin vezaifi umumiyesi cümlesinden olmalıdır. Hatta kendi kanaatimce, tedrisatı iptidaiye muallimlerini yetiştiren darülmuallimini iptidaiyeleri de Maarif Vekâletine vermek ve fakat mekâtibi iptidaiyeyi doğrudan doğruya mahallerine bırakmak ve bu hususta mahallerine lâzım olduğu veçhile muavenet etmek lâzımdır.

Şu halde, bendeniz de esas itibariyle arkadaşlarımızın mütalâasına iştirak etmiş olacağım. (Gürültüler) Arkası ne geleceğini anlamadan, rica ederim fevaran etmeyiniz.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — Söylediğiniz kısımdan ne geleceği anlaşıldı.

MALİYE VEKİLİ HASAN BEY (Trabzon) — Anlamadınız!

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — Siz Maarif Vekâliyle anlaşınız.

MALİYE VEKİLİ HASAN BEY (Devamla) — Yalnız eğer mevzubahis çareyi, hakikî bir çare olarak telâkki ediyorlarsa, arkadaşlarımızın bu husustaki kanaatlerine iştirak etmiyorum. Refet Bey arkadaşımız, kanunların tadil ve tebdili dolayısıyla idarei hususiye bütçelerinde, maarifi iptidaiyeye tahsis edilen parada husule gelen tenakusu, iki milyon lira ile ifade buyurdular. Değil mi efendim? Halbuki mevzubahis olan teklif, bezyüzbin lira gibi bir parayı istilzam ediyor. Haddizatında mühim bir para olmakla

beraber ihtiyaca nispetle belki rubu, belki humus derecesindedir. O halde Vaziyet ne olacaktır? Bezyüzbin liranın ilâvesi suretiyle ne olacaktır? Bendeniz faslın iadesine esas itibarıyla taraftarım. Fakat bendeniz zannetmiyorum ki, bu faslı iade etmekle ve bu faslın içine beşyüzbin lira koymakla tedrisatı iptidaiyenin, arz ettiğim esbaptan dolayı, husule gelen nevakısını, husule gelen vesaitsizliğini vesaire ihtiyacatını, malum olmayan bir muavenet faslı ile her memleketin ihtiyacı ile mütenasip bir şekilde temin edebilmek kabil olsun! Binaenaleyh, her memleketin ihtiyacatı ile mütenasip ibr şekilde istifade temin edilemeyeceği de tabiidir. Şu halde bu faslı iade edilsin ve buna icabeden ve vaziyeti maliyemizin tahammül edebileceği bir miktar konsun. Beşyüzbin lira, bir milyon lira, ne ise konsun. Fakat o aynı zamanda meselelerin esaslı çaresi hiç şüphesiz idare-i hususiyelerin kendilerine ait vasait, varidat ve menabi ile idare etmeleridir. Bu cihet esaslı surette ve birlikte düşünülün. Meselenin Heyeti umumiyesi bir küll halinde düşünülsün. Binaenaleyh Heyeti Celilenize bir tedbir-i katî ve umumî halinde sevkedilmek üzere Maarîf Encümeni ile Muvazene-i Maliye Encümeninin bu işle alâkadar olarak işi tetkik etmesi ve bu tetkik neticesinde memleket için daha nafi ve daha yüksek bir erkama vasıl olması lâzımdır. Aynı zamanda esaslı tedbir - Dökme su ile değirmen dönmez - İttihaz ederiz. Ve icabeden kanunu, varidat meselesini ve icabeden muavenet meselesini bir küll olarak, bir cümle-i tedbir olmak üzere, Heyeti Celilenize getirmek üzere bu iki encümenin tetkik etmesini eslamî tarik görüyorum. Tensip buyurursanız işi bu şekilde yapalım.

REİS — Üç tane kifayet takriri vardır.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Söz istiyorum.

REİS — Evvelce söz istemiştiniz. Arkadaşların beyanatı üzerine sarfınazar ettiniz.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY — İkinci defa söz istedim.

RAİF EFENDİ (Erzurum) — Kifayet aleyhinde söyleyeceğim.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — Reis Beyefendi! Vekil Beyefendinin bu husustaki fikrini dinlemiyelim mi? Bendeniz de kifayet takriri verdim. Fakat vekilli mesullün fikrini dinlemek lâzım.

REİS — Efendim! Vekil Beyefendi söz istemişti, sonra arkadaşların beyanatına iştirak ederek sözünü söylemiş oldu.

KÂZİM VEHBİ BEY (Ergani) — Kifayet takriri reye konur ve kabul edilirse o zaman söylenebilir. Binaenaleyh söz veriniz.

REİS — Rica ederim efendim, usulü müzakereye dair bir münakaşa açmıyalım. Nizamnamede sarahat vardır.

Buyurun Vekil Beyefendi!

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Arkadaşlar! 1329 senesinden beri devam eden buhranla meşgul oldunuz. Bu buhran bu senenin, geçen senenin, daha evvelki senelerin meselesi değil. Onbir oniki seneden beri memleketin her tarafında mütemadi bir tazallüm sesi yükselten devamlı bir buhrandır. İstanbul'da Millet Meclisi içtima ederken hatırlarım. Mebuslarımız gene kürsiye çıktılar, söz aldılar, ilk tedrisat buhranından bahsettiler. Maarîf Vekâletiniz üst üste yığılmış yüzlerce tezkere ve telgraftan müteşekkik şikâyet dosyaları vardır. Tedrisatı iptidaiye meselemiz, müzmin bir hastalıktır ki, bugüne kadar devam edip geliyor. Bu bahis etrafında şimdîye kadar cereyan eden münakaşa maalesef yarayı tedavi etmemiştir. Kendi anlayışına göre şikâyetin, zaafın menbalarını arayacağım ve arz edeceğim. Ta ki, bundan sonra bir defa daha bu mesele müzakere edildiği vakit, kati bir sureti hal bulabilelim.

Tedrisatı İptidaiye Kanunumuzun ruhu sakattır, bozuktur. Buhran sebepleri Tedrisatı İptidaiye Kanunumuzun kendisinde mevcuttur. (Doğrudur sesleri) Tedrisatı iptidaiye vergileri, mühim bir nispette halkın en fakir kısmını alâkadar ediyor. Tedrisatı İptidaiye Kanunu, tedrisatı iptidaiye meselesini halkın kendisine bırakmış ve bu işin hükümetle alâkasını kesmiş olsaydı, hükümette bununla meşgul olmazsa. Şikâyetlere biz muhatap olmazdık. Aç kaldık, sefil kaldık diye senelerden beri hükümete gelen suzışli haberler durdurulmuş olurdu. Halka ait olan şey, halka verilerdi, halk kendi derdine kendi baksın derdik. Bu iş, tamam olarak ne halka verilmiştir, ne de onu icabettiği gibi kendi üzerimize almışızdır. İkiisi ortasında aklmıştır. Bu tedrisatın temeli olan Tedrisatı İptidaiye Kanunu sakat bir haldedir. Köylümüzü ele alınız! Bir birini takip eden muharebeler esnasında maruz kaldığı felâketleri, tahribatı hatırlayınız. Köylüye elinizi uzatıyor, para istiyorsunuz. Sonra gene elinizi uzatıyor, çocuğunu istiyorsunuz. Köylünün çocuğu onun mütemmim kuvvetidir, muavinidir, desteğidir. Köylünün çocuğu kendi başına bir adamdır. Köyün bütün mesaisine iştirak eder.

6 - 7 yaşından itibaren bir çocuğu bir dul kadından veya bir ihtiyar köylüden aldığınız vakit bu, ona ağır bir darbedir. Yalnız çocuğunu almıyoruz, parasını da alıyoruz.

Çocuğunu bana ver okutacağım demek, köylü için bir felâkettir. Hem çocuğu ver; hem de çocuğunu okutmak için para ver, bu teklif yaman bir şeydir. Demekki mektep ve ilmi köylüye çok acı bir fedakârlık şeklinde teklif ediyoruz. Halbuki vergiyi tezyit etmiş olsak, ona teklif ettiğimiz fedakârlık bazı eşkâl altında gizli kalsa netice böyle olmazdı. Tedrisatı iptidaiye vergileri mecburiyetleri etrafında köylünün bu kadar şikâyetçi olması, ondan kopmamak istediğimiz şeyin gözönünde bu kadar çıplak durmasıdır. (Doğru sesleri)

İkincisi halka ne veriyoruz? Suallini rica ederim kendinize sorunuz? Kanunu biz yapıyoruz, kanun hükümetin elindedir. Murakabe eden müfettiş hükümetindir. Murakabe eden Maarif Müdürü hükümetindir. Bir hoca intihabı mevzubahis olsa - Maarif Müdürü gene hükümetin bir adamıdır - birini intihap eder, valiyeye bildirir, vali tasdik eder, intihap hükümetin elindedir. Maaşların miktarını biz tayin ediyoruz. Daha az maaş veremezsiniz diyoruz. Rica ederim arkadaşlar! Müfettiş sizden, maaş miktarı sizden, kanun sizden, her şey sizden, geri ne kaldı? Ahaliye yalnız buhran yapmak imkânını veriyorsunuz. Meclisi umumî toplanacak, bir takım erbabı nüfuz araya karışacak, vergilerin tevziinde meclisi idare imali nüfuz ederek fakirlere yükletecekler. İşte tazallüm böyle başlıyor. Menfaat bunun neresinde? O halde meseleyi kökünden halletmek lâzımdır. Ya Devlet bütün açıkları doğrudan doğruya deruhte etmelidir. Muallimlerin emîn olmalıdır ki kendisine gösterilen maaş devletinin tekeffünü altındadır, o müstehak olur, çalışır, uğraşır, yahut bu işin hükümetle alakasını kesmelidir. Meclisten kanunlar geçiriyoruz. Memlekete, muallimlerin maaşı bin kuruştan aşağı olmayacaktır diye tamim ediyoruz. Aradan iki üç ay geçmeden tedahüller başlıyor. Buna şaşırırlar. İnkisar umumîleşiyor ve meslek sarsılıyor. Bir taraftan verdik diyoruz, diğer taraftan veremiyoruz. Bu tezebzüpden müstehak olan var mı Yeni bir kanunu umumî ile kati bir tesviye temin etmelidir. Ona çalışacağım.

Maliye Vekili muhteremi bir bekletme müddeti teklif etti. Mühlet, mühlete lüzum olmadığına kaniyim, bekleme müddeti ancak karar doyduktan sonra kabul edilebilir.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — Çok doğru.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (Devamla) — Hocalara bekleme teklif edemeyiz.

MALİYE VEKİLİ HASAN BEY (Trabzon) — Çok yanlış anlaşılış, «Mevzubahis olan iki milyon açıktır.»

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY — Muhterem Maliye Vekilimiz, beşyüzbin lira esasını kabul ediyorlarsa....

MALİYE VEKİLİ HASAN BEY (Trabzon) — Mesele onunla bitiyorsa şimdi kabul ettim.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (Devamla) — Çok teşekkür ederim, beşyüzbin lirayı kabul ediyorlar. Açığım mühtim bir miktarı kapatılmıştır. Maarif ve Muvazenei Maliye Encümeni çalışır, Maarif Vekâleti çalışır, ihtiyaca daha müsait bir kanun hazırlarız.

MALİYE VEKİLİ HASAN BEY (Trabzon) — Efendim! Bilmiyorum ifademizin neresinden bir bekleme müddeti çıktı. Farkına varamadım. İhtimalki bir za'fı ifade ile arz ettim. Fakat maksadım şu idi. Beşyüzbin lirayı burada bir fasıl halinde koyarsanız Maliye Vekili yarın para mı verecek? Hayır, bütün bütçeler sıra ile gelecek, onları varidat bütçesini müzakere edeceğiz. Muvazenei Umumiye Kanunu çıkacak. Ondan sonra ben de bu fasla istinaden Maarif Vekâletinin takdir edeceği yerlere icap eden muaveneti yapacağım. Binaenaleyh bekleme müddeti Muvazenei Umumiye Kanununun tarzı müzakeresinden doğan bir neticedir. Maliye Vekilinin ifadesinden değil. Ben aksini yapmak istersem muktedir değilim. Arz etmek istediğim bu beşyüzbin lira meselesi değil. Eğer kâfi ise şimdi kabul ediyorum. Fakat kâfi değildir. Esas parayı halledelim diyoruz. Bu maarif Bütçesi çıkarılırken ve şu, bu bütçeler çıkarılmakta iken, Heyeti Celileniz bu iş için varidat bütçesinin içine konulacak miktarı tespit ve doğrudan doğruya muhasibi hususiyelerin tedrisatı iptidaiyeyi mihveri tâylikında ceryan ettirebilmeleri için lâzım olan tedabiri ihzar ederek yapalım diyorum. Bu ayların, yılların meselesi değil, üç günlük meseledir. Bunu arz ediyorum.

REİS — Takrirler var, okuyoruz :

Riyasete

Müzakere kâfidir. Flashın reyeye vaz'ını teklif ederim.

Ergani
Kâzım Vehbi

Riyaseti Celileye

Fasıl hakkındaki müzakere kâfidir. Her iki takdir ile birlikte faslın reye vaz'ını teklif eyerim.

Karahisarı Sahip	Karahisarı Sahip
Ruşen Eşref	İzzet Ulvi
Diyarbakır	Urfa
Mehmet Şeref	Refet

Riyaseti Celileye

Fasıl hakkındaki müzakere kâfidir. Reye vaz'ını teklif eyerim. 7 Mart 1341

Diyarbakır
Cavit

REİS — Evvelen, kifayet takrirlerini reyimize arz edeceğim. Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kâfi görmeyenler lütfen el kaldırsın... Müzakere kâfi görülmüştür.

Teklif ikidir. 58 imzalı takririn teklif ettiği 224 ncü faslın ipkası ile beşyüzbin lira tahsisat itası. (Muvafak sesleri) Bu, Muvazenei Maliye Encümeninin kaldırmış olduğu faslın ipkası teklifidir. 245 no'lu fasla tekaddüm eden bir tekliftir. Bu teklifi reyi âlinize arz ediyorum.

Takriri okuyoruz:

Riyaseti Celileye

2 . 3 . 1341

Tarik bedeli nakdisinin mükellefiyeti bedeniye haline vaz'ı ve aşarın ilgası dolayısıyla muhasebe hususiyelerin varidatı hayli tenakusa uğramıştır. Vilâyetlerin 1341 bütçesinde mahallî masarifine ait bütçe açığı «iki milyon lirayı» tecavüz etmektedir. Mevcut kanunlarımıza göre vilâyetler bu açığı kapayacak varidat menbalarına malik değillerdir. Umumi bütçeden yardımı olmadığı takdirde iptidai muallimleri aylarca maaş alamıyacak ve binnetice memleketin hayatı olan mevcut iptidai mekteplerinden bir kısmının kapanmasını mucip olacaktır. Buna mahâl kalmamak üzere öteden beri mevcut olan fakat 1341 bütçesine her nasılsa vaz edilmemiş olduğu görülen Maarif Vekâleti bütçesinin «244 ncü vilâyat mekâtibine muavenet» faslına beşyüzbin lira konmasını teklif eyeriz.

Urfa	Mardin
Refet	Abdülğani
Zonguldak	Urfa
Tunah Hilmi	Şeyh Safvet
Kütahya	Çorum
Cevdet	İsmail Kemal
İçel	Maraş
Hafız Emin	Abdülkadir

Dersim

Feridun Fikri
Afyon Karahisar
İzzet Ulvi
Ertuğrul
Abmet İffet
Diyarbakır
Cavit
Urfa
Ali
Biga
Samih Rifat
Erzurum
Halet
Sivas
Ziya
Niğde
Mehmet Ata
Kayseri
Ahmet Hilmi
Kayseri
Zeki
Erzurum
Rüştü
Erzurum
Münir Hüseyin
Mersin
Niyazi
Mardin
Abdürrezzak
Diyarbakır
Mehmet
Kangırı
Mehmet Rifat
Hakkâri
Nazmi
Kozan
Ali Şadi
Maraş
Tahsin
Mardin
Derviş
Bursa
Mustafa Fehmi
Kozan
Ali Saip
Antalya
Ahmet Saki

Malatya

Hacı Bedir
Mardin
Necip
Malatya
Mahmut Nedim
Antalya
Rasih
Boflu
Şükri
Erzurum
Cazım
Karahisarı Sahip
Mehmet Emin
Konya
Mustafa
Kırklareli
Şevket
Kayseri
Halit
Trabzon
Rahmi
Rize
Esat
Eskişehir
Mehmet Ârif
Van
İbrahim
Ergani
Kâzım Vehbi
Kayseri
Sabit
Gaziantep
Şahin
Aksaray
Besim Atalay
Elâziz
Hüseyin
Siirt
Halil Hulki
Rize
Ali
Urfa
Yahya Kemal
Genç
Muhittin
Giresun
Kâzım

Menteşe
Esat

Karesi
Ahmet Süreyya

Karahisarı Sahip
Ruşen Eşref

HÜSEYİN BAKİ BEY (Burdur) — Nasıl tevzi edilecek, nisbet nedir? Yine kuvvetli gelen kazanacak, zayıf gelenler açıkta kalacak.

REİS — Müsaade buyurun. Bu fasıl evvelden mevcut idi. Vekâlet tevziat usul ve talimatını tespit ve tatbik edecektir. (Talimat yoktur sesleri) 244 ncü faslı beşyüzbin lira tahsisatla kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum; kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Fasıl beşyüzbin lira tahsisatla ipka edilmiştir.

MUSTAFA FEYZİ EFENDİ (Konya) — Nereye ve hangi mahallere verilecektir?

REİS — Efendim! İkinci teklif, 245 nci fasla aittir. Bu fasılda mevcut olan dört yüzbin liranın altı yüzbin liraya iblağı hakkındadır. Takriri okuyoruz:

Riyaseti Celileye

2 . 3 . 1341

Memlekette Maarifi iptidaiyenin tamim ve intişarı hayati bir meseledir. Mahallî varidat ve mevcut vasaitle bunu daha bir müddet temin etmek mümkün değildir. Bu suretle takriben otuzbin köy metkepsiz kalmış ve kalacaktır. Bittabi bu köylerde tahsil ve terbiyede yoktur. İmkân dairesinde önüne geçmek için yegâne çare leylî iptidailerle kıymet ve ehemmiyet vermek lâzımdır. Bu noktai hayatiye Meclisi Âlice takdir buyurularak geçen sene maarif bütçesine bu husus için tahsisat vaz edilmiştir. Altı aylık kısa bir hayata malik olan leylî iptidailer memlekette, halk üzerinde çok güzel bir tesir bırakmış, köylerinde mektep olmıyan halk çocuklarının okuması için en güzel bir melce olmuştur. Her vilâyette, bilhassa varidatın azlığı dolayısıyla maarifi iptidaiyesi geri kalmış ve bazılarında hemen hiç derecesinde bulunmuş olan Hakkâri, Muş, Siirt, Şarki Karahisar, Mardin, Diyarbekir, Elâziz, Malatya, Urfa, Sürüç, Bilecik, Dersim, Maraş, Bayezit, Sivas, Trabzon, Kozan vilâyetlerinde birer leylî iptidai açılmasına şiddetle ihtiyaç vardır. Bu çok mübrem ve çok zarurî ihtiyacın temini için 1341 senesinde yeniden açılması kabul edilmiş olan onbeş leylî iptidainin bu senelik yirmiye iblağı ve mevcut leylî iptidailer talebesinin yüz yirmişere çıkarılması lâzımdır. Bunun için Maarif Vekâleti bütçesinin 245 nci leylî iptidailer maaş ve masarifi faslında mevcut dört yüzbin liraya,

ikiyüzbin lira ilâvesiyle altıyüzbin liraya çıkarılmasını teklif eyeriz efendim.

Urfa
Refet
Mardin
Necip
Elâziz
Hüseyin
Artvin
Hilmi
Malatya
Mahmut Nedim
Maraş
Tahsin
Elâziz
Muhittin
Siverek
Mahmut
Konya
Eyüp Sabri
Dersim
Feridun Fikri
Menteşe
Esat
Konya
Naim Hazım
Mardin
Derviş
Konya
Mustafa Feyzi
Rize
Ekrem
Kângırı
Yusuf Ziya
Kângırı
Mehmet Rifat
Konya
Hacı Bekir
Mardin
Abdürrezzak
Elâziz
Naci
Ergani
Kâzım Vehbi
Urfa
Yahya Kemal
Ergani
İhsan

Ertuğrul
Ahmet İffet
Karahisar
İzzet Ulvi
Muş
İlyas Sami
İstanbul
Kâzım Karabekir
Siirt
Halil Hulki
Mardin
Abdülгани
Malatya
Hacı Bedir
Bursa
Mustafa Fehmi
Karesi
Haydar Adil
Bursa
Osman Nuri
Elâziz
Mustafa
Karesi
Hulûsi
İçel
Hafız Emin
Urfa
Şeyh Safvet
Tokat
Mustafa
İçel
Dr. Tevfik
Canık
Cavit
Karesi
Osman Niyazi
Kastamonu
Hâlit
Zonguldak
Halil
Bolu
Mehmet Vasfi
Ertuğrul
Rasim
Giresun
Kâzım

Erzurum	Konya
Raif	Tevfik Fikret
Maraş	Ordu
Abdülkadir	İsmail
Rize	Sinop
Ali	Recep Zühtü
Kütahya	Edirne
Ragıp	Faik
Malatya	Kozan
Reşit	Ali Şadi
Kayseri	Ardahan
Zeki	Talât
Kastamonu	Çorum
Mahir	Mustafa
Karahisarı Sahip	Diyarbakır
Kâmil	Şeref
Diyarbakır	Kozan
Cavit	Ali Saip
Erzurum	Hakkâri
Ziyaettin	Asaf
Giresun	Bergama
Hakkı Tarık	Ahmet Şükrü
Gaziantep	Kütahya
Ferit	Cevdet
Gaziantep	Diyarbakır
Şahin	Mehmet
Kângırı	Sivas
Talât	Ziya
Sivas	Sivas
Rasim	Muammer
Diyarbakır	Erzurum
Zülfü	Cazım
Tokat	Amasya
Hacı Kâmil	Nafiz
Trabzon	Rize
Rahmi	Esat
Zonguldak	İstanbul
Tunah Hilmi	Hamdullah Suphi
Karahisarı Sahip	Genç
Ruşen Eşref	Muhittin
Hakkâri	Van
Nazmi	İbrahim
Maraş	Erfani
Hacı Mehmet	İhsan Hâmit
Mersin	Siverek
Niyazi	Kadri
Karahisarı Şarki	
İsmail	

REİS — Efendim! Takrir münderecatı bazı vilâyetlere hasır ve tahsis etmek üzere (ret sesleri), (gürültüler) Müsaade buyurun, izah ediyorum. Takririn münderecatını demin arz etmiştim. İkiyüzbin lira tahsisatın sureti tevzii ile bu takrir hakkında vekâletin noktai nazarını almak istiyorlar. Vekil Bey buradadır. İzahat verdikten sonra reye koyayım.

TALÂT BEY (Kângırı) — Bu takrir, daima şark ile garbı düşünüyor. Biraz da ortalara vermeli.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Arkadaşlar! İlâvesi talep edilen ikiyüzbin lira asıl maksadı temin edemez, mektepleri yapmak, sıralarını bulmak lâzım. Levazımı tedrisiyede vardır. Mektepler gelişi güzel açılmaz. Dikkat buyurunuz, ikiyüzbin lira maaş ve masarıftır. Halbuki bir metkep tesis etmek için maaş ve masarıftan maada nazarı dikkate alınacak birçok masraflar daha vardır. Onun için vekâlet bu teklifin kabulüne taraftar değildir.

REİS — İkiyüzbin liranın ilâvesini kabul etmiyor musunuz?

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY — Kabul etmiyorum. Bundan istifade edemeyiz.

RAHMİ BEY (Sivas) — Bendeniz kadroda görüyorum. Geçen sene yirmi iptidaî mektebi varken, bu sene otuzbeş olmuş. Geçen sene yirmi iptidaî mektebi altı aylık masarifi 130 bin lira imiş. Bir sene 260 bin lira eder. Binaenaleyh, otuzbeş mektebin masarifi haddizatında (450 000) lira eder. Bir şey ilâve etmemek şartıyla kadrodaki mevcutlara nazaran (450 000) lira maaş ve masraf eder. Bu para ile bu mektepler nasıl idare edilir? Halbuki bu sene birer sınıf, daha ilâve olunuyor, ellişer talebe daha alınıyor. Zaten kullanılan para nakâfidir. (400 000) lira ile otuzbeş mektep idare edilemez. Hiç olmazsa altıyüz bin lira olması lâzım gelir. Demek oluyorki, buraya hesap edilmeden para konmuş. Bunu nazarı dikkate almanızı rica ederim.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Efendim! Bir noktaya dikkati âlinizi celb ederim. Geçen sene bu yirmi mektebin tesis masrafı vardı. Bu sene aynı mektepler için tesis masrafı icap etmiyeceği tabiidir. Yeniden yapılacak onbeş mektebin tesis masrafı ilâve edilmiştir, sümmededarelik yanlış bir adet teklif edileceğini zannetmem. İtiraf ederim, bu maddeyi teferruatıyla tetkik etmek için vaktim olmadı. Mevzubahis yekûnun hayalî bir rakam olduğunu zannetmem.

RAHMİ BEY (Sivas) — Bendeniz hesap ettim, talebe başına onbeş kuruş düşüyor. Onbeş kuruşla bu çocukları yaşatmak kabilsen takdir ediniz.

NIYAZI BEY (Mersin) — Beşyüzbin lira ne suretle tevzi edilecek?

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Efendim! Vilâyetler tedrisatı iptidaiyesi açık olan - ve bu açık miktarı bizce muayyen dir - yüzde bir nisbet dairesinde tevzi ederiz.

TALÂT BEY (Ardahan) — Böyle olursa, müsavatsızlık hasıl olur.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Öyle olmazsa içinden çıkamayız.

REİS — Efendim! Yeni müzakere açmıyoruz, müzakere kâfi görülmüştür rica ederim.

Efendim! Maarif Vekili Beyefendi bu fasla (200 000) lira ilâvesini kabul etmiyorlar. Encümen de kabul etmiyor.

İHSAN HÂMİT BEY (Ergani) — Benim sualım nereye gitti?

REİS — Müzakere kâfi görülmüştür, tekrar müzakere açamayız, tekrar sual mi irat edeceksiniz? Rica ederim efendim.

Efendim! Teklifin reye vaz'ında iki şık hâsil oldu. Sivas Mebusu Rahmi Beyefendi bu ikiyüzbin liranın alelittlak tahsisini teklif ediyor. Tahsisen olmasına dair ikinci bir takrir var. Şu halde ikiyüzbin liranın alelittlak...

İSMAİL BEY (Karahisarî Şarki) — Rahmi Beyin tahriri teklifi var mı?

REİS — Efendim! Takriri tadilen teklif etmişlerdir. (Gürültüler)

HÜSEYİN BEY (Elâziz) — Şifahi takrir reye konamaz.

REİS — Efendim! Takriri reyi âlinize arz ediyorum. Bazı vilâyetlere tahsisen ikiyüzbin liranın ilâvesini kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın...

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Maliye Vekilinin, Muvazenei Maliye Encümeninin kabul etmediği bir takrir reye konamaz.

REİS — İstihsali ârâ esnasında söz söylenemez efendim.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Fakat efendim, Vekil kabul etmiyor, Encümen de kabul etmiyor, reye nasıl korsunuz?

REİS — Efendim! Rica ederim, istihsali ârâ esnasında nasıl söylersiniz? Takrir doksan imzalıdır, reye koymak mecburiyetindeyim.

Efendim! Ârâyı tayin etmek mümkün değildir. Takriri kabul buyuranlar lütfen ayağa kalksın... Oturunuz. Efendim! Takriri kabul buyurmayanlar lütfen ayağa kalksınlar... Efendim! Takrir kabul edilmemiştir.

Şu halde 245 nci faslın yekûnu olan 400 bin lirayı kabul edenler... (600 bin sesleri), (Alelittlak tahsis için 200 bin lira sesleri), (Gürültüler) Müsaade buyurun, rica ederim! Rahmi Beyin teklifi gelmemiştir. Rahmi Bey âm olarak teklif ettiği için bunun reye konmasını teklif ettiniz. (Gürültüler) Takrir gelirse reye korum efendim.

RAHMİ BEY (Sivas) — Takririmi takdim ediyorum efendim. (Elli imza ister sesleri), (Gürültüler)

REİS — Efendim! Rica ederim, bu takrir hakkında Riyaset, Nizamnamei Dahilî veçhile muamele yapacaktır. Telâş etmeyiniz.

Riyaseti Celileye

İkiyüzbin lira alelittlak ilâvesini teklif ederim.

Sivas

Rahmi

REİS — Bu takrir tek imzalıdır. Hükûmete soruyorum, muvafakat ediyor mu?

MALİYE VEKİLİ HASAN B. (Trabzon) — Hayır hayır.

REİS — Encümen muvafakat ediyor mu?

MUVAZENEİ MALİYE ENCÜMENİ NAMINA ŞEREF BEY (Diyarbakir) — Hayır.

REİS — O halde takriri reye vaz etmiyorum. Faslin yekûnu olan dört yüzbin lirayı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın?... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
245/A Mektep müzesi	15 930

(Reye sesleri.)

REİS — Hilmi Bey, söz mü istiyorsunuz?

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Hayır efendim. 246 nci fasıl hakkında söyleyeceğim.

REİS — Efendim! 245/A nci fasıl hakkında mütalâa yoktur A/245 nci faslın yekûnu olan onbeşbin dokuzyüzotuz lirayı reyi âlinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edildi efendim.

Fasıl	Lira
246 Spor Teşkilâtına muavenet ve beynelmilel müsabakalara iştirak	38 000

(Kabul sesleri, reye sesleri.)

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Arkadaşlar! Burada Spor Teşkilâtı vesilesiyle Maarif Vekili Beyden evlâtlarımızın sıhhatine taallük eden bir noktayı derin bir elemle rica edeceğim. Mekteplerde son zamanlarda şükranla karşılanacak bir karar verilmiştir. Fakat o kararın çok yerde icra edilmediğini gördüm. O kararda bilhassa futbolü onsekiz yaşından evvel ve onsekiz yaşına gelmemiş olan talebe oynyamaz. Halbuki oynuyorlar. Sporun birçok şartları vardır. O şartlara da dikkat olunmuyor. Yemek üzerine spor yapılıyor. Yemek üzerine spor yapılamaz. Aç karnına spor yapılıyor, yapılamaz. Bu noktalara Vekil Beyin son derece itina buyurmalarını rica ederim.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Ya açtı, ya toktu, ikisini de men ettin.

TUNALI HİLMİ BEY (Devamla) — Sivas Mebusu Rahmi Bey biraderimiz Türkçenin Fransızca ile karıştırılmasından bahs ile bana bir imada bulundular. Arkadaşlar, kelime yabancı olduktan sonra - Türkçeleşmiş, Türkçeleşmemiş - bence Acemce de, Fransızca da, Çince de yabancıdır. Kelime hususunda mutaassıp değilim. Fakat bazen bu kürsüden yabancı olan kelimeler aksediyor, telâffuz ediliyor. Kâmil Paşanın; bir hikâyesini hatırladım. (Hikâye mi dinliyeceğiz sesleri), (gürültüler) Kâmil Paşa, Şeyhülislâm Üryanizade ile bir iftirada bulunuyormuş. Nekre bir de Ermeni varmış, ismini hatırlamıyorum. Kâmil Paşa yanlışlıkla çileği tuza batırmış, ay filan demiş, aman ne kadar da güzel oluyor demiş. Üryanizade de batırmış, aman ne güzel, şekerden de iyi oluyor demiş. O Ermeni, bunu burada yapıyorsunuz ne ise, hiç olmazsa milletin parasına tuz ekercesine Meclisi Vükelâda da yapmayın demiş. Bu vesile ile bu hikâye aklıma geldi söyledim. Yani burada da yapıyoruz. Geçenlerde pek sevdiğim Saraçoğlu Şükrü Bey arkadaşımız burada müdafaatta bulunurken, son derece muhtarım, uzaklardaydım. İfadelerinde (forme) dedi. Nedir dedim, kitap forması mı? Türkçeleşmiş kabul ettim. Halbuki (formel) diyorlarmış, müteşekkil, müteazziv bir fikirden vücade gelmiş bir şey diyorlar. Hiç olmazsa burada telâffuz edilmemelidir. Vakıa Arapçalarda da meselâ benim çok defa yanlış telâffuz ettiğim kelimeler çoktur. (Sadede sesleri.) Şimdi efendim (İrşat ve beynelmilel kongre), bu irşat kelimesini kaldırsalar çok iyi olur. Çünkü nasihatte, tenvirde vesairede doğrudan doğruya tılsım meydana konulmuşçasına böyle bir kelime söylenmez.

TALÂT BEY (Kângırı) — O fasıl başka...

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Lügat ve ansiklopedi, buyurun efendim! Size bir kelime daha!

REİS — Efendim! O fasıl sonra geliyor.

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Ansiklopediden vazgeçtim, stajı kabul ettik, fakat stajyer talebeyi kabul edemeyiz.

REİS — Fasıllar ayrı ayrıdır. Rica ederim, mütalâ-anızı bu fasla hasır buyurunuz.

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Bitti, bitti, kısaca keseceğim. Lügat ve ansiklopedi... Arkadaşlar! Yapı yapacaksınız, bunun için harçlar lazımdır. O harçlar birtakım kalıplara dökülmelidir, şöyle böyle yapılmalıdır. Halbuki arkadaşlar! Elifba meselesi vardır, imlâ meselesi vardır, kavait meselesi vardır, Arapça ve Acemce kelimelerin kovulması meselesi vardır. Bu kadar meseleler varken Maarif Vekili Beye sorarım, acaba lügati nasıl vücade getirecekler? Efendiler! Bir yanlışlık gördüğüm zaman aghıyacak kadar müteessir olurum. Maarif Vekâleti şöyle bir tamim yapmıştır, hatta kararlar veriyorlar. (Lütfen okur musunuz sesleri.) O kararlar bütün mekteplere tamim edilmiştir. Halbuki Maarif Vekâletinin de, o heyeti talimiyenin de, şu iki üç satırdaki yanlışlarını görürsünüz. Mavi mürekkepler sarf ve nahiv hatalarıdır.

REİS — Rica ederim Hilmi Bey! Sadet, fasıllardaki rakamlara aittir.

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Bütün burada söz söyleyenler için rakama ait değil idi de bana mı? Onlar da rakama ait, bunlar da rakama aittir. (Gürültüler.)

ZEKİ BEY (Gümüşhane) — Okusun da yanlışlarını anlıyalım.

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Efendim! Ben bu yanlışlardan da vazgeçtim, çünkü zaten bana acı gelir. Efendiler! Bir takrir takdim ediyorum, bu takririmde diyorum ki, lügat ve ansiklopedi yerine, Türkçe Encümeni denilsin ve encümen teşekkül etsin. Zaten bu hususta kanun lâyiham da vardır. İnşallah onu da çıkarırsınız. O Encümen de rsemen ve kanunen teşekkül etmiş olur. Fakat ço krica ederim, evveleminde - tekrar ediyorum - bir yapı yapılmak için ona lâzım olan harçlar getirilmeden ve o harçlar birtakım kalıplara, filânlara dökülmeden bir şey yapılamaz. Binaenaleyh lügat da yazılamaz, bu imkân haricindedir. Bu faslı, Türkçe Encümeni diye tashih edelim ve bu suretle kabul edelim.

REİS — Fasıl hakkında başka söz isteyen yoktur, Hilmi Beyin takriri bu fasla ait değildir. Bu faslı kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl **Lira**
 246/B Ecnebi mütehasısı ücret ve harcirahı 10 000
 REİS — Bu faslı kabul edenler lütfen el kaldırsın...
 Kabul etmeyenler; lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiş-
 tir.

Fasıl **Lira**
 246/H İlmî tetkik seyahatleri masrafı, ir-
 şat ve beynelmilel-kongre ve ser-
 gilere iştirak masarifi, lügat ve an-
 siklopedi masarifi 57 000

REİS — Bu fasıl hakkında mütalâa var mı?

TALÂT BEY (Kângırı) — Bu ilmî tetkik seyahatle-
 rini yapacaklar kimlerdir, nerelerde yapacaklardır,
 yaptıklarına dair ne gibi raporlar vereceklerdir, buna
 dair bir şey var mıdır?

**MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İs-
 tanbul)** — Efendim! Vekâletin memur edeceği zevat
 tetkik seyahatlerini yapacaklardır ve yaptıkları seyahat
 hakkında raporlarını Vekâlete vereceklerdir.

TALÂT BEY (Kângırı) — Talebe dahil midir?

**MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İs-
 tanbul)** — İcabında dahil olabilir. Bir şey arz edece-
 ğim. Hususî mektep ve halk dershanelerine yardım
 masrafı diye (15 000) lira teklif edilmişti. Bu onbeş-
 bin lira, Muvazenei Maliye Encümeni tarafından çı-
 karılmıştır. Halbuki açılmış olan dershanelerimiz var-
 dır. Yalnız Bursa'da sekiz tane halk dershanesi var-
 dır.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — Niçin
 çıkarmışlardır?

TALÂT BEY (Kângırı) — Ankara'da da vardır.

**MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY
 (Devamla)** — Ankara'da iki dershanemiz var. Umumi
 müzakere cereyan ettiği sırada, mektep yaşını geçir-
 miş olan birçok zevat tahsilden mahrum kalıyorlar,
 diye şikâyet edildi. Bu dershanelerimiz, bazı kimsele-
 re mebadiyi öğretmek için teessüs etmiştir. Faydalı su-
 rette çalışmakta devam ediyorlar. Hatta haber aldı-
 ğımıza göre, dershaneleri olmıyan mahaller tarafından
 bizde de dershaneler açılşa diye müracaatlar oluyor.
 Bu suretle faydası tahakkuk etmiş olan bir faaliyeti il-
 ga ettirmemenizi rica ediyorum. Zaten Maliye Vekili
 Muhterem Beyefendi ile de görüştüm. Bu maddenin
 ipkasına muvafakat buyurdular. İpkasını rica ediyö-
 rum.

MUHİTTİN NAMİ BEY (Bitlis) — Efendim! Ordu
 dershaneleri masarifi olarak da beşbin lira Hükümet

teklif etmiştir. Encümen bunu kaldırmıştır. Halbuki
 Ordunun talim ve terbiyesi noktasında maarifi umumi-
 ye için en ziyade istifade edilecek bir teşkilâttır. Bu,
 niçin tayıy edilmiştir?

**MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY
 (İstanbul)** — Efendim! Müdafaai Milliye Vekâleti aynı
 vazifeyi yapmak için bu tahsisatı kendi bütçesine koy-
 muştur. Arada bir tedahül olmaması için biz bundan
 sarfınazar ettik.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — Bu, 15
 bin lira niçin çıkarılmıştır efendim?

**MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY
 (Devamla)** — Muvazenei Maliye Encümeni çıkarmış-
 tır.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — O hal-
 de encümeden soruyorum, niçin çıkarmıştır?

HAFİZ ŞAHİN EFENDİ (Gaziantep) —
 Efendim! Halk dershaneleri, gerek halk ve
 gerek Türk Ocakları heyeti ve bazı mu-
 allimler heyeti tarafından tedvir edilmekte ve
 bunlar hamiyeten gelerek gecede iki üç saat
 ders vermektedirler. Halk da gelip oralarda ders gö-
 rüyor. Şimdi burada bu tahsisatın kabulünü teklif bu-
 yurursunuz. Bundan maksat ayrıca bir mektep küşadı
 mıdır, yoksa masraf mı edilecektir?

**MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY
 (İstanbul)** — Efendi Hazretleri! buyurduğunuz gibi halk
 dershaneleri birtakım müşfik, hamiyetli zevat tarafın-
 dan ortaya atılmış bir teşebbüstür. Takdir buyurursu-
 nuzki, bir dershanenin müteaddit ihtiyaçları vardır.
 Biraz kitap getireceksiniz, bir siyah tahta alacaksınız,
 ışığını yakacaksınız, temizleteceksiniz. Camı kırılacak
 yaptıracaksınız. Ders veren adamlara, munzam olarak
 bütün bu masrafları da üzerinize almız demek, doğru
 değildir. Bu itibarla ufak bir tahsisat konmuştur.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — Reis
 Beyefendi! Niçin tayıy etmişlerdir? Muvazenei Maliye
 Encümeninden sormuştum?

ŞEREF BEY (Diyarbakir) — Efendim! Bu, 15 bin li-
 rayı Vekil Şükrü Beyin muvafaktı ile çıkardık. Hükü-
 metle Encümen arasında esasen ihtilâf yoktur. Sebebi
 de bu gibi masrafların bir talimatnameye raptedilme-
 den sarfı, bazen pe kde hoş gidecek şekilde olmu-
 yor ve fena neticeler veriyor. Eğer bir talimatname ile
 sarfını Vekil Bey taahhüt ederse pekâlâ.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — Bu ka-
 dar lüzumlu bir şeyi bu düşüncelerle tayıy etmek doğru
 değildir.

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Arkadaşlar! Tahsis buyuracağınız bu meblâğın suiistimal edilmemesi için Maarif Müdürleri, Maarif Müfettişleri her tarafta vazifedardır. Mevcut olanlar zaten daima murakabe ediliyordu. Arz ettiğim veçhile yapılan tecrübeye müfit neticeler elde edilmiştir. Halk dersaneleri maarif memurlarımızın teftişi altındadır. Suiistimale yer vermeyiz. Bu cihete müsterrih olabilirsiniz.

REİS — Vekil Beyefendi! Vekâlet sıfatıyla mi, mebusluk sıfatıyla mi teklif ediyorsunuz?

MAARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Vekil olarak teklif ediyorum efendim.

MALİYE VEKİLİ HASAN BEY (Trabzon) — Bendeniz de muvafakat ettim efendim.

REİS — Efendim! Maarif Vekili Beyefendi (Hususî mektep ve halk dersanelerine yardım masrafı) olarak, Hükümetçe teklif ve Muvazenei Maliye Encümenince tayyedilmiş olan 15 000 liranın ipkasını teklif ediyorlar. Maliye Vekili Bey de, Maarif Vekili Beyin teklifini kabul buyurmuşlardır. Bu teklif, kabul buyrulacak olursa, 246/C faslının ikinci maddesini teşkil edecektir. Diğer maddeler 3, 4 olacaktır. Şu halde hususî mektep ve halk dersanelerine yardım masrafı namıyla 1340 senesi bütçesinde bulunan (15 000) liranın 1341 bütçesine de 246/C faslının ikinci maddesi olarak konulmasını kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Efendim! Bu maddelerin ünvanları hakkında tadil teklifleri vardır.

Riyasete

(Lügat ve ansiklopedi) yerine (Türkçe Encümeni) denilmesini teklif ederim.

Zonguldak
Tunalı Hilmi

Riyaseti Celileye

(246/C) faslının üçüncü maddesinin şu suretle tashihini teklif ederim. (Sarf ve nahiv lügat ve ansiklopedi masarifi).

Kângırı
Talât

Riyaseti Celileye

246/C nci faslın ikinci maddesi ünvanının (İrşat, beynelmilel kongre ve sergilere iştirak, muallim cemiyetlerine yardım masarifi) aynı faslın üçüncü maddesi ünvanının da (Sarf ve nahiv, lügat ve ansiklopedi masarifi) şeklinde tespit ve kabulünü teklif ederim.

Giresun
Hakkı Tarık

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — Bu ondokuzbin lira bunların hepsine kâfi gelmez.

(Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin takririni tekrar okundu.)

REİS — Efendim! Tunalı Hilmi Beyin takririni okunmuştur. Kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmemiştir efendim.

(Kângırı Mebusu Talât Beyin takririni tekrar okundu.)

(Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin takririni tekrar okundu.)

REİS — Efendim! Kângırı Mebusu Talât Bey, faslın ikinci maddesinin serlevhasına Muallim cemiyetlerine yardım cümlesinin ilâvesini teklif ediyor ve gene Kângırı Mebusu Talât Beyle Giresun Mebusu Hakkı Tarık Bey, faslın üçüncü maddesinin serlevhasına Sarf ve nahiv kelimesinin ilâvesini telkif ediyorlar. Binaenaleyh Hakkı Tarık Beyle Talât Beyin teklifleri aynı mealdedir.

RUŞEN EŞREF BEY (Karahisarı Sahip) — Para azdır, yetişmez, bir iş yapılamaz, rica ederim.

REİS — Efendim! Bu takrirleri kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmemiştir. Maddelerin serlevhaları olduğu gibi kalmıştır.

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Yani arsasız bina yapacağız!

REİS — Hususî mektep ve Halk dersanelerine yardım namıyla verilecek onbeşbin liranın ilâvesiyle faslın yekûnu olan (72) bin lirayı kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Maarif Vekâletinin fasıllarına ait müzakere hitam bulmuştur. Tunalı Hilmi Beyin takrirleri vardır, temenni mahiyetindedir, yarınki ruznamede Başvekâlete havale ederiz.

Efendim! İstiklâl Mahkemeleri intihabatının neticesi şudur: Ankara İstiklâl Mahkemesi için intihabata iştirak eden azanın adedi 146'dır. Yoklamada sekiz aza dahi salonda mevcut olduğu halde reye iştirak etmemiştir. Muamele tamamdır. (15) müstenkif vardır. (131) zat intihap yapmıştır. Bu reylerden (Karahisarı Sahip) Mebusu Ali Bey Reislik için (124) rey almıştır. Mustafa Necati Bey (İzmir), Müddeiumumi olarak (124) rey almıştır. Aza olarak Kılıç Ali Bey (Gaziantep) (124), Reşit Galip Bey (Ayдын) (124), Ali Bey (Rize) (124) rey almışlardır. Riyaset için Refik Bey (Konya) (3), Hacim Muhittin Bey (Giresun)

(4) rey almışlardır. Müddeiumumilik için Ahmet Süreyya Bey (3) rey almıştır, Ali Saip Bey azalık için (3) rey almıştır. Müfit Bey keza (3) rey almıştır. Avni Bey azalık için (2) rey almıştır.

Binaenaleyh (124) rey ile Ankara İstiklâl Mahkemesi Riyasetine Karahisarı Sahip Mebusu Ali Bey, Müddeiumumiliğine Mustafa Necati Bey (İzmir), âzalığına Kılıç Ali Bey (Gaziantep), Reşit Galip Bey (Aydın), Ali Bey (Rize) intihap edilmişlerdir.

Harekâtı askeriye mıntıkasında teşkil edilecek mahkemeye ait intihap neticesi :

Bunda da reye iştirak eden azanın adedi (146) dır. Mevcut olup da reye iştirak etmeyen azanın adedi (8) dir. Muamele tamam, (13) müstenkif vardır. Riyasete (126) rey ile Hacim Muhittin Bey (Giresun), Müddeiumumiliğe (124) rey ile Ahmet Süreyya Bey (Karesi), azalığa (123) rey ile Ali Saip Bey (Kozan), (125) rey

ile Avni Bey (Bozok), (122) rey ile Müfit Bey (Kırşehir) intihap edilmişlerdir. Bunlardan başka Ali Bey (Karahisarı Sahip) (6), Mustafa Necati Bey (İzmir) (7), Kılıç Ali Bey (Gaziantep) (6), Reşit Galip Bey (Aydın) (6), Avni Bey (Cebelibereket) (1), Ali Bey (Rize) (6) rey almışlardır. Şu halde Harekâtı askeriye mıntikasına gönderilecek İstiklâl Mahkemesine Reis olarak Hacim Muhittin Bey (Giresun), Müddeiumumiliğine Ahmet Süreyya Bey (Karesi), Aza olarak Ali Saip Bey (Kozan), Avni Bey (Bozok), Lütfü Müfit Bey (Kırşehir) intihap edilmişlerdir.

MAZHAR MÜFİT BEY (Denizli) — Müfit ben deliğim.

REİS — Kırşehir Mebusu Müfit Beydir.

Efendim! Yarın bermutat saat onda içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakerat; Saat : 5,20